

ДЕЩО З ПРИВОДУ
ВЕЛИКОГО ЮВІЛЕЮ
ПРАВОСЛАВНИХ УКРАЇНЦІВ

Митрополит Іларіон

i

Прот. Степан Ярмусь

NOTES ON THE GREAT JUBILEE OF ORTHODOX UKRAINIANS

988 - 1988

by

Metropolitan Ilarion and Stephan Jarmus

ISBN
1-895096-03-0

Published by "Ecclesia" Publishing Co.
Winnipeg 1990 Canada

**ДЕЩО З ПРИВОДУ
ВЕЛИКОГО ЮВІЛЕЮ
ПРАВОСЛАВНИХ УКРАЇНЦІВ**

988 - 1988

Митрополит Іларіон
та
Прот. Степан Ярмусь

ЗБІРКА СТАТТЕЙ

Видання Видавничої Спілки „Екклезія”
Вінніпег 1990 Канада

**Накладом Фонду Допомоги
Українцям в Україні**

ЗМІСТ

Вступне слово	7
Митрополит Іларіон	
Князь Володимир прийняв Православіє	9
I. Прийняття Україною Православія від греків вирішив не кн. Володимир, а реальний стан що перед ним	9
II. Єдина Вселенська Христова Церква розпалася ще року 867-го, а не 1054-го	11
III. Україна до свого охрещення добре знала, що від єдиної Православної Церкви Рим відпав	12
IV. Найцінніше джерело, що ріщає справу, яку same Віру прийняв кн. Володимир, це Початковий Київський Літопис	13
V. Року 986-го в Києві добре знали, що то Віра Грецька Православна, а що то Віра Римська Латинська	14
VI. Року 986-го кн. Володимир холодно прийняв папське посольство, й відправив його ні з чим	15
VII. Грецьке посольство в Києві року 986-го стверджує відпад (схизму) Латинської Церкви від Православної Церкви	16
VIII. Десять найрозумніших послів кн. Володимира	17
IX. Присяга князя Володимира перед охрещенням України	19
X. Наказ князю Володимиру стерегтися Католицької Віри	20
XI. Зовнішні політичні причини наказували кн. Володимирові єднатися тільки з греками, а не римлянами	21
XII. Церковна обстанова українських храмів за XI-ий вік	22
XIII. Католицькі свідоцтва неправдиві	24
XIV. Наука ясно твердить: кн. Володимир прийняв Православіє	28
Прот. Степан Ярмусь	
В яку Віру хрестилася Русь?	31
Хрещення Русі-України і його об'єктиви	43

Великі святкування православних українців	51
1. Процес підготовлень	51
2. Початок святкувань у Савт Бавнд Бруку	52
3. Продовження й закінчення святкувань у Торонто-Гамільтоні	53
4. День Хрещення України, 14 серпня	55
5. Великий духовий концерт	59
Урочиста заява Митрополита Василія	63
До Тисячоріччя Української Православної Церкви	65
До 70-річчя Української Греко-Православної Церкви в Канаді	69
Українська Греко-Православна Церква в Канаді	75
Історичний нарис	75
Організаційна структура	78
Деякі статистичні дані	79
Освітні інституції	79
Українські культурні й освітні центри	80
Митрополит Іларіон	
Як жити на світі	
Соборне Послання Святого Апостола Якова	81
Про Соборне Послання Св. Апостола Якова	90
I. Апостол Яків Брат Господній	90
II. Соборне Послання Апостола Якова	91
III. Зміст Соборного Послання Апостола Якова	92
IV. Смерть Апостола Якова	94
Усе потрібне просім у Отця нашого Небесного	95
Молитва „Боже Великий”	96

ВСТУПНЕ СЛОВО

*Відколи настала можливість посыпати Свя-щеннє Писання та іншу церковно-релігійного зміс-ту літературу в Україну, починаючи від січня 1989 року, спеціально сформована референтура Консисторії Української Православної Церкви в Канаді вислала нашим братам/сестрам понад 10,000 посилок різних книжок, а втім понад 40,000 примірників різних назв. Відзвів людей на цю нашу службу виявляється в листах, що напливають до нашої канцелярії все більше і більше (одного дня в місяці лютому ми отримали з України 173 листи). Це листи вдячності, оцінки отриманого матер-іялу, замовлення на інші книжки. Крім книжок релігійно-навчального змісту, особливе зацікав-лення в людей викликає тематика Берестейської унії та питання, в яку саме Віру хрестилася Русь? Запитань про ці справи було стільки, що управа Видавничої Спілки „Екклезія” постановила видати спеціально для українців в Україні збірку стат-тей, написаних на згадані теми більш автори-тетними авторами. Наш збірник, який виходить під назвою **Дещо з приводу Великого Ювілею Православних Українців** становлять такі праці:*

Князь Володимир прийняв Православіє Мит-рополита Іларіона (в міри проф. Іван Огієнко); В яку Віру хрестилася Русь; До Тисячоріччя Україн-ської Православної Церкви — Короткий хроно-логічний довідник; Хрещення Русі-України і його об'єктиви (святкова доповідь); і Великі святку-вання православних українців прот. Степана Ярмуся; Урочиста заява Митрополита Василія; Українська Греко-Православна Церква в Канаді; Як жити на світі Митрополита Іларіона (стаття

*практичного значення), і на закінчення збірника додано молитву за Україну **Боже Великий, Єдиний.***

Високопреосвященіші і Дорогі Отці Владики! Всечесніші Отці-браття! Боголюбиві й благочестиві Брати і Сестри — діти нашої славної Батьківщини України, Сини й Дочки Святої Української Православної Церкви! Прийміть цей скромний дар наш так добродушно, як добродушно ми зібрали його і посилаємо Вам. Може він допоможе декому пізнати те, що хто шукає, та що хоче знати, а всі Ви ознайомтесь також із нами. Молімося одні за одних, живімо мирно і в любові до наших близжніх, не дивлячись, якої вони Віри, чи й безвірні взагалі; понад усе, любімо Господа чистим серцем, це дасть нам таку силу, що іншої нам не буде потрібно.

(СЯ).

Вінніпег, Канада,
28 лютого 1990.

Митрополит Іларіон

КНЯЗЬ ВОЛОДИМИР ПРИЙНЯВ ПРАВОСЛАВІЄ

I

Прийняття Україною Православія від греків вирішив не кн. Володимир, а реальний стан ще перед ним

Християнство йшло ступнево й поволі на Схід, і тому офіційне охрещення України відбулося порівняно пізно, — року 988-го, і відбулося більш-менш легко й спокійно. Відбулося легко, бо справа охрещення України на той час сильно дозріла, люд задовго перед тим уже готовий був до нього. Християнство рано почалося на землях України, і вже за VIII—IX-го віків добре було знане.¹ А десь року 955-го княгиня Ольга навіть відважилася, — певне, — охреститися в Православну Віру. А далі Християнство ширилося все більше, і покінчилося тим, що року 988-го уже офіційно охрестився Київ, а за ним охрестилася і вся Україна.

Україна здавна мала різні жваві стосунки з греками, що жили тоді зараз на нашому півдні, і від них протягом віків переймала їхню Православну Віру. Віра ця звалася Православієм ще з перших віків своїх, і українці, приймаючи нову Християнську Віру, приймали її власне як Грецьке Православіє. Знала Україна і про західнє Православіє, Римське, що пізніш було названо Католицтвом, але воно було далеке від України, і тому її не цікавило.

Греція була близьким сусідом України, і то сусідом могутнім, з високою блискучою культурою, і це сильно тягло нас до греків. У своїх щоденних зносинах українські купці, ремесники, військові, посли й т. ін. добре бачили велич Греції, а це родило бажання й собі стати такими. Торгові стосунки між Україною й Грецією були такі великі, що вже вони самі становчо диктували

¹Див. мою працю: „Початки Християнства серед українського народу” в моїй „Українська Церква” т. I. ст.5—44, Прага, 1942 р.

Митрополит Іларіон (проф. Іван Огієнко)
15.I.1882 — 29.III.1972

Україні приймати Віру тільки з Греції. Крім того, католики-німці широко були знані, як запеклі вороги слов'ян, що огнем і мечем несли своє Католицтво. Усі знали, що з наказу Риму німці вигнали Православіє з Чех та з Польщі, й запровадили там силою своє Католицтво. Ось тому ще задовго до Володимира Святого, ще за яких 100-150 літ до нього вже була вирішена справа Віри України-Руси, вирішена реальним станом самої справи: вона прийме Віру свого могутнього сусіда — Греції, Православіє, прийме вже з тих обставин, що тоді реально панували в нас.

Звичайно, знала Україна й інші народи, західні, напр. німців, поляків, але вони цікавили її менше, бо то були держави кволі й нужденні. Рим на той час і західні народи не вирізнялися ані більшою культурою, ані добрим матеріальним життям, і тому України до себе не вабили, бо для неохрещених не мали притягальної сили.

Була ще одна причина, що сильно відштовхувала Україну від католиків: це римська церковна політика. Греція — Візантія, насаджуючи де Православну Віру, несла її рідною мовою того народу, що приймав її Віру; зокрема до слов'ян Православіє йшло рідною слов'янською мовою по тих перекладах, які зробили св. брати-греки, православні Кирило і Методій. Навпаки, Рим насаджував свою Віру тільки чужою латинською мовою, і робив це військовим насилиям, а не мирною науковою.

Усе це в Україні добре знали, і ніхто не хотів Католицтва, Чехія й Польща прийняли були спершу Православну Віру від греків, але католики-німці мечем навернули їх на Католицтво. Україна такого собі не хотіла.

II

Єдина Вселенська Христова Церква розпалася ще року 867-го, а не 1054-го.

Церква Христова була спочатку єдиною й звалася Церквою Православною. Але дві її великі вітки, Східна й Західня, з бігом віків стали різнистися все більше та

більше, спочатку головно в церковних звичаях, а пізніш і в самій Вірі. Сильно заговорили й дали себе знати відмінні топографічні (місцеві) та етнічні (народні) сили, і вони розбивали єдину Церкву на окремі Церкви. І вже рано Церква поділилася на п'ять окремих Патріярхатів, що по силі своїй ішли в такому порядку: Римський Патріярхат, Візантійський, Олександрійський, Антіохійський та Єрусалимський. Усі Патріярхати мали одну Христову науку, й творили єдину Православну Церкву. Два Патріярхати були найсильніші політично: Римський своїм політичним минулім, як Церква столиці, і Візантійський своїм сучасним, куди року 330-го переведено столицею Константинополь, чи Новий Рим, і між ними повстала вікова боротьба за першенство. І кожен з них жив своїм життям, кожен виробляв свої місцеві церковні ознаки, місцеві звичаї, місцеві вірування

Напруження між Патріярхатами Візантійським та Римським досягло великої сили ще в половині IX-го віку, головно за патріяршества славного Фотія (856-867 і 878-886), і в цей час Церква остаточно поділилася, — від чотирьох Патріярхатів, що позосталися поєднані в своїх Догматах і канонах і до сьогодні, відпав один Патріярхат, — Римський. Сталося це на Соборі року 867-го, на який зібралися до Константинополя представники всіх східних Патріархів, — і цей Константинопольський Собор ствердив, що Римська Церква запровадила окремі неправославні вірування (іх нарахували більше 20), і кинув прокляття і на ці ложні вірування, і на самого Папу Николая I. І цей 867-ий рік став історичним роком остаточного розриву єдиної Вселенської Церкви (пізніш, року 1054-го це вже навіки ще раз офіційно підтвердилося). Бо й до 867-го року Рим кілька раз відпадав від Царгороду.

III

Україна до свого охрещення добре знала, що від єдиної Православної Церкви Рим відпав.

Усе це в Україні добре знали, бо ж знозини з Грецією були невпинні, жваві й широкі та добросусідські. Знали

добре й ті причини, через які Латинська Церква пішла в схизму від Вселенської, розбиваючи її єдність. Знали все це, а християни й боліли над цим. Року 867-го, коли стався цей поділ первісної Церкви, Християнство в Україні вже було досить сильне, й воно добре орієнтувалося, що власне трапилося. І воно здавна стало на стороні Православної Східної Церкви, до якої входили чотири Патріархати, тоді могучі й велики.

IV

Найцінніше джерело, що рішає справу, яку саме Віру прийняв кн. Володимир, це Початковий Київський Літопис.

Справа охрещення України підготовлялася довго й глибоко, і все це докладно записав наш Київський Початковий Літопис. У цій своїй статті я розповім, що саме подає цей Літопис про охрещення України, — чи вона прийняла Католицтво чи Православіє. Це найцінніше джерело в цій справі.

Наш Початковий Літопис став писатися дуже рано, безумовно ще за Володимира Святого. Писали його окремі тогочасні вчені, певне особи духовні при церквах чи монастирях, і було кілька таких уривкових Літописів. І вже пізніш, десь року 1113-го ці окремі Літописи були введені в один збірник, — Початковий Київський Літопис.

Відомості, які подає цей наш український Літопис, мають велике й вирішальне значення в питанні, що саме прийняв князь Володимир, — чи Православіє, чи Католицтво. Це голос наших українців сучасників, це голос тих віригідних свідків, які вирішують справу остаточно, це той рідний наш голос, до якого мусимо конче прислухатися, бо він же виходить коли не з оточення князя Володимира, то з кругів недалеких від нього. І це джерело наше, українське, джерело зовсім об'єктивне, безстороннє. І справді, кому ж краще знати цю справу, як не самому сучасникові охрещення, або хоч тому, хто чув розповідь такого сучасника.

Був час, коли в українській науці, за впливом росій-

ським, панувала т.зв. скептична (недовірлива) школа, що ставилася занадто критично до оповідань нашого Початкового Літопису. Минуло це все! Глибокі наукові праці таких великих учених, як А. Шахматов, М. Д. Приселков, М. С. Грушевський, А. С. Орлов, Д. С. Лихачев і т.ін., перерішили всю цю справу: вони її вирішували з різних точок зору, дуже часто міняли свої попередні погляди, а в кінці непохитно встановили: Початковий Літопис — основне джерело нашої історії, підвалина її.

Отож, автори Початкового Літопису збирали собі потрібні відомості, й записували велику подію, про яку й так усі говорили, — про охрещення України, — ще зовсім по свіжих слідах, а тому й записали все докладно й достовірно.

V

Року 986-го в Києві добре знали, що то Віра Грецька Православна, а що то Віра Римська Латинська.

І виразно кидається вічі, що наш Початковий Літопис уже тоді, в кінці Х-го й на початку XI-го віку ясно розрізняє дві зовсім окремі Церкви, — Церкву Грецьку й Церкву Римську, знає їм ціну, й ставиться рішуче проти Церкви Римської, Католицької, і всі його симпатії по боці Церкви Православної. Поділ Христової Церкви стався вже і в Києві, бо про нього добре знали.

То був час, коли володарі до певної міри самі вирішували справи Віри свого народу, згідно з тодішнім законом: Чия влада, того й Віра! Тому то й до князя Володимира вже 986 року прибували місіонери різних Вір, щоб нахилити його до себе. Літописець нам докладно розповідає, що року 986-го до Володимира приходили агітувати за свою Віру болгари, римляни, жиди й греки, і кожне посольство, звичайно, хвалило свою Віру, як найкращу. Приходили до Києва.

Кидається вічі, що приходять окремо „німці від Риму”, і окремо „греці”. Чому це так, чому не разом? А це тому, що було вже дві окремі Вірі, єдина Церква вже розпалася. Це було 986-го року, цебто 119 літ по розділі Християнської Церкви. За цей довгий час Україна добре

пізнала обидві Вірі, Грецьку й Латинську, їй поставилася до вибору своєї зовсім свідомо. Та певне їй жодного вибору не могло бути: як уже вище показано, в Україні вже задовго до того добре поширилося Грецьке Православ'є, а Володимир мав тільки остаточно їй офіційно оформити всю реальну справу. Початковий Київський Літопис показує нам ясно, що для його автора, — а він заступав думку князя їй всієї України — є дві зовсім окремі Вірі: Віра Грецька й Віра Латинська; першу він ісповідує, а другу відкидає.

VI

Року 986-го князь Володимир холодно прийняв папське посольство, й відправив його ні з чим.

Початковий Київський Літопис під 986 роком так пише (подаю за Іпатським списком, видання 1871-го року, ст. 96): „Посем (по болгарах) придоша німці от Рима, глаголюще (кажучи), яко придохом послані от Папежа. И ркоша (рекли, сказали) єму (Володимирові): Рекл ты Папеж: земля твоя, яко земля наша, а Віра твоя не аки (як) Віра наша. Віра бо наша світ есть, кланяемся Богу, іже (який) створи Небо і землю, і звізді, і місяць, і всяко диханіє, а бозі ваші древо суть”.

Володимир же рече: Кая (яка) есть заповідь ваша? Они же ріша : Пощение (піст) по силі; аще (як) кто пъеть іли єсть, все в славу Божію, рече наш Апостол Павел”.

В Україні того часу було вже багато християн, усе православних; були вони їй при дворі князя Володимира. Про піст добре всі знали, їй суворо його тримали, а цей римський посол, названий тут німцем, цебто чужовірцем, зовсім злегковажив піст. Це не сподобалося ні кому, і Володимир коротко, але рішуче відповів латинникам: „Ідіте опять (назад), яко отці наші сего не прияли суть”. Відповідь Володимира ясно свідчить, що він перед тим уже постановив піти за Вірою Грецькою. Ясно свідчить ця відповідь і про те, що вже батьки наші, цебто ще попередники Володимирові, добре розрізняли Віру Грецьку від Віри Римської, і цю останню не приймали: „Сего не прияли суть”. Цим князь Володимир ясно показує, що він сам належно розуміє їй знає різниці

Грецького Православія й Римського Католицтва, і що говорить, говорить свідомо. І яку Віру приймати, це вирішили ще батьки наші до Володимира.

І дуже промовисте те, що автор Початкового Київського Літопису устами всієї України згірдливо зве посла від Папи, від Риму „н і м ц е м”. У тогочасній Україні н і м е ц ь означало чужак, і то чужак кожен, особливо чужовірний; той, хто не вміє по-нашому, також був німець, як німий. Не виключене, що це були італійці, бо ж сказано: „німці от Рима”. Греків автор Літопису так і зве, але для папських послів не знайшлося іншої назви, крім згірдливої „німці”. Це виразно свідчить, що в Києві добре знали, що латиняни відійшли вже від єдиної Христової Церкви, від Церкви Православної, й осуджували це: німці, цебто чужовірці! Римська Віра — це чужа нам Віра! — заявили українці ще в Х-му віці.

VII

Грецьке посольство в Києві року 986-го стверджує відпад (схизму) Латинської Церкви від єдиної Православної Церкви Христової.

Греки не дуже поспішали до Володимира, бо прийшли до нього останні, по жидах. Характер латинян виразно виявився й тут, — вони поспішили першими зо своєю агітацією, випередили навіть жидів, але більші болгари (жили над річкою Волгою) таки прийшли перед ними.

Прийшовши до Володимира, греки довідалися, що вже були тут болгари, латиняни й жиди, кожен хваличи свою Віру. Тому греки виступили з критикою проти тих і других. Про латинян вони сказали: „Слишахом же се, яко приходиша от Рима німці учить вас к Вірі своїй, іх же Віра с нами (не) мало же развращена (зіпсована), служать бо опрісноки, рікше оплатки, іх же Бог не преда, но повелі хлібом служити, і преда Апостолом, прийм хліб і рек: „Се есть тіло Моє, ломимоє за ви”, такоже і чашу прийм, рече: „Се есть кровь Моя Нового Завіта”. Сі же того не творять, і суть не исправили Віри”.

Це дуже важливe місце, — грек ясно твердить, що

Латинська Віра „с нами мало же развращена”, цебто „Латинська Віра рівняючи з нашою, трохи попсована”. Думаю, що тут явна текстова помилка писаря Літопису: тут опущене **не** при „мало”, цебто треба читати: „**не мало**”. А може це „мало” належить пізнішому списувачеві, що списав чиюсь гласу (примітку) з маргінесу, бо є в Літопису ще раз подібне місце тут же під 988 роком на ст. 78, і тут про латинян сказано, що се їх учение развращено”, — ясно ѿ становчо, без жодного „мало”, що тут почувається інtrузом, вставкою.

І автор Літопису знову повторює тут своє згірдливе „німці от Рима”, як назву папських послів, вкладаючи це в уста греків.

Отже, сам грек уже рішуче твердить, що Православіє й Католицтво — Віри різні, і князь Володимир добре це розумів, бо вже знов, що Церква ще 120 років тому поділилася, і вся Східня Церква на своєму Соборі 867 року кинула клятву на Церкву Римську. Грецький філософ (цебто учитель) приводить один приклад різниці Православія від Католицтва, той приклад, який так сильно підкреслював ще найбільший учений усього світу Патріарх Фотій у своєму „Окружному Посланні” 866 року, скликаючи всіх на протиримський Собор, — Служба на опрісноках, на оплатках. І до цього додає, що латиняни ѿ тепер не виправили цієї своєї єресі, — може це ѿ натяк на дії Константинопольського Собору 867-го року, коли була засуджена Служба на оплатках.

VIII

Десять найрозумніших послів князя Володимира їдуть до латинян і в Грецію, щоб на місці самим дослідити ці дві Вірі

Наступного 987-го року князь Володимир вислав свою делегацію з десяти освічених („змислені”) посланців, щоб на місцях розвідалися про кожну Віру. Виконавши це доручення, посланці вернулися ще того року додому, до Києва. Володимир скликав своїх бояр і старших на нараду, а посланці докладно розповіли, що

бачили. „І придохом в німці (до латинян), — казали вони, — і видіхом Службу творяща, а красоти не видіхом нікоєя же”. І це дуже влучне спостереження, бо й сьогодні католицькі обряди не імпонують нам. Навпаки, грецька Богослужба надзвичайно вподобалась Володимировим послам, і вони схвильовано заявили, що вони не знали, де знаходилися: чи на небі, чи на землі... І до цього рішуче додали: „Ми не можем забути красоти тоя. Всяк бо чоловік, аще (коли) преже вкусить сладка, посліді же не может горести прияти, — тако і ми не імами сде жити”.

Це зробило велике враження на збори, і бояри заявили: „Аще лих би Закон Грецький, то не би баба твоя Олга прияла крещення, яже бі мудрійша всіх чоловік”. Це останнє речення дуже промовисте: воно свідчить, що й княгиня Ольга, наймудріша між усіми людьми, також вирішувала, яку Віру прийняти, Грецьку чи Латинську, і десь року 955-го свідомо прийняла Грецьке Православіє. Охрещення Ольги було 31 рік перед тим, — тоді вже Україна устами Ольги висловилась за Грецьке Православіє.

По цьому справа охрещення Володимира пішла своїм повільним кроком. За всього видно, що греки не спішилися хрестити Володимира й України, і Володимир мусів звоювати грецький Корсунь, і загрозити піти й на Константинополь, тоді тільки греки приспішили справу. І року 988-го Володимира охрестив Єпископ Корсунський.

Це для нас вказівка великої ваги: Греки не хотять хрестити України, і Володимир добивається в них цього війною, бо політичні й економічні інтереси України диктували їй єднатися з Грецією. Яка ж тут може бути логіка навіть тільки подумати, що кн. Володимир прийняв Католицтво? Таке твердити, це значить говорити, що князь Володимир був ворогом України.

IX

Присяга князя Володимира перед охрещенням України, що він буде виконувати Догмати й Канони Православної Віри

Але хрестячі князя Володимира, Єпископ узяв в нього врочисте приречення, яку саме Віру він буде ісповідувати й насаджати в Україні. I Володимир склав присягу на Грецьке Православіє. Початковий Літопис про цю велику подію розповідає так (ст. 76): „І крещену Володимеру в Корсуні, предаща єму Віру Християнську, рекуше сице (так): Да не прельстять тебе ніци і от еретик, но віруй, сице (так) глаголя”. Це дуже важлива згадка, — явний натяк на латинян, на цих „німців”, яких уже тут названо еретиками, й попереджено остерігатися їх.

I князь Володимир врочисто присягнув у Корсуні перед Єпископом і Священиками, присягнув за себе і за всю Україну: „Вірую в єдиного Бога Отця, Вседержителя, Творця Небу і землі, — і до конця Віру сію”, цебто Царгородський Символ Віри 381 року. Але цього мало, бо далі подається ще й другий Символ Віри, іншої форми, і Володимир його відчитав і прийняв. В кінці князь додав: „К сим вірую і приємлю Церковная Преданія, і кланяюся честним Іконам, кланяюся древу честному, і Кресту, і всякому Кресту, і святым мощам, і святым сосудом”.

І далі: „Приємлю Віру семи Соборов Святих Отець”, — цебто Володимир зобов’язався за Українську Церкву й за український народ навіки віків виконувати всі Догмати й Канони Вселенських Соборів. Це непохитна основа нашої Української Церкви аж до сьогодні! Хто йде проти цього, той валить Церкву Св. Володимира.

Присяга Володимира, яку він склав перед охрещенням України, склав ще в Корсуні, має першорядне значення. Він свідомо присягнув на Грецьке Православіє, а Римське Католицтво свідомо відкинув. Він присягнув: „Приємлю Церковная Преданія”, — а в цьому й організаційна сила Православної Церкви. При-

сягнув князь Володимир також: „Приємлю Віру семи Соборів Святих Отець”, а це ж ясне Грецьке Православіє, бо цим князь Володимир присягнув, що Українська Церква вічні віки буде виконувати Догмати й Канони семи Всеценських Соборів, чого вже тоді не робили латиняни. Це найсильніший доказ, що князь Володимир прийняв Православіє, а не Католицтво.

Кожен новий грецький імператор перед своєю коронацією конче складав присягу на вірність Православній Вірі, чому й звався „благовірним” та „христолюбивим”. Таку присягу склав і Володимир перед хрещенням України і це була присяга, як показує її текст, на чисте Православіє, а не Католицтво.

X

Наказ князю Володимиру стерегтися Католицької Віри.

По присязі Володимирові подано (ст. 78) такого наказа: „Не приймай от латині (цебто від католиків) учения, іх же ученіє развращено”, і приводиться приклад, як римляни цілуують Хреста, зробленого на землі. Перше „римляне сего не творили, але виправляли на всіх Соборах”. А по сьомуому Всеценському Соборі „Петр Гугнівий с інimi, шед в Рим і престол восхітив (захопивши), розвратив Віру, отверзся престола Єрусалимського, і Александрійського, і Царяграда, і Антіохійського. І возмутиша Італію всю, сіюще учение своє раздно, тим же держать не в одино соглашение Віру, но раздно: овії бо попове одною женою оженився служать, а другій до семи жен поімающе служать.² Іна же многа раздно держать, іх же блюдися (стережися) учения: пращають же гріхи на дару, еже есть зліє всего. Бог да хранить, княже, от сего!”

Отож, князю Володимирові ясно й відкрито наказується не приймати Католицької Віри, бо вона зіпсути, „развращена”. Значить, відкрито ставиться справа, що

²Таким чином тут Літопис свідчить, що целібат (безженність) католицького духовенства не був ще тоді остаточно прийнятий.

Володимир прийняв Грецьку Віру, Православіє, а Католицтво зветься зіпсутим, „развращенним”. Так можна було говорити, добре знаючи, що Церкви вже поділилися. І подається коротко. як Папа Петро Гундивий збунтував всю Італію й відкинувся від чотирьох інших Патріярхів. Цебто, в основі своїй це саме, як навчає православна наука й сьогодні: не Схід розбив єдину Христову Церкву, а Рим, тому не Схід є схизматиком, а Захід, Католицтво.

Хто був Петро Гундивий, не знаємо; деякі давні пам'ятки вперто звуть його Папою.³

І дуже промовисте кінцеве обвинувачення латинян-католиків: „Прощають гріхи за дари, що найгірше всього”. Це вказівка на папські індульгенції, на різні „відпусти гріхів”, але „за дари”, що пізніш у половині XVI-го віку породило Протестантство й розбило Католицьку Церкву. Як бачимо, наш Київський Початковий Літопис ще в X столітті виставляє ці злощасні індульгенції причиною поділу єдиної Христової Церкви. Це причина, чому католики так не люблять нашого національного українського Початкового Літопису!

XI

Зовнішні політичні причини наказували кн. Володимирові єднатися тільки з греками, а не римлянами

Було багато й зовнішніх політично-економічних сильних причин, які наказували кн. Володимирові єднатися тільки з греками, а не з римлянами. Греки були могутніми сусідами, з якими Україна віддавна була в тісних стосунках, і вела з ними жваві зносини, особливо торговельні. Усе це треба було закріплювати, а не рвати.

³Наукові дослідники в Петрі Гундивому вбачають Папу, як уособлення „всіх відступень та ересей, до яких збочили латиняне, як відділилися від Східної Церкви.” Див. М. Возняк: Український протипапський памфлет XVI-го віку, див. „Привіт Іванові Франкові” 1916 р. ст. 261, Львів.

За IX - X віки Візантія була наймогутніша держава в світі, найсильніша політично. Це була високо культурна держава, що своєю блискучою культурою сяяла на ввесь світ. І навпаки, Рим і німці були тоді політично слабші за Візантію, а до того її малокультурні, були правдивими варварами. Прийняті Католицтво для кн. Володимира, керівника великої Руської Держави, визначало б іти в варварство, єднатися з слабим народом, від якого не було чого брати. Володимир був князем розумним, і на це ніколи піти не міг, — він не міг бути ворогом України!

Була ще одна причина, що сильно гнала українців геть від католиків, — це католицька вікова ненавість до слов'ян, про яку в Україні всі добре знали. Католики-німці дошкульно переслідували слов'ян, і огнем і мечем заводили серед чехів та поляків Католицтво, виганяючи Православіє. Слово „німець” було зненавидженим уже тоді в Україні, її визначало чужовірець, чужомовець, католик. Рим у роках 867-870 був удерся до слов'янської Болгарії, і за короткий час правдиво показав себе: латинське духовенство жорстоко переслідувало народ, заводячи Католицтво, Богослуження правила незрозумілою латинською мовою. По трьох роках тяжкої проби болгари силою вигнали католиків, і змушені були просити греків організувати їм Церкву, бо Греція-Візантія робила це мовою слов'янською.

Отож, і зовнішні політично-економічні обставини наказували кн. Володимирові приймати Грецьке Православіє, а не чуже Латинське Католицтво.

XII

Церковна обстанова українських храмів за XI-ий вік була православна, а не католицька.

Ось так описує найцінніше й найвірніше наше українське джерело, т.зв. Початковий Київський Літопис, як охрестився князь Володимир і як він прийняв Православну Грецьку Віру. Цей опис, якого я подав тут за Галицько-Волинським Іпатським Літописом, дуже давнього походження, — напевне десь кінця Х-го віку, або

початку XI-го, цебто початково написаний був незадовго по охрещенні України, написаний ще по живих слідах, а пізніш цей опис був внесений до літописного збірника (зводу), до Початкового Київського Літопису.

До цього треба ще додати, що всі свої церковні сбряди й звичаї Україна прийняла від православних і греків, від них же прийняла і всю церковну обстанову. Глибший науковий та археологічний дослід усього цього показує, що в Києві за X - XI віки не знайдено нічого латинського католицького, — все панує православна грецька обстанова.

Так, напр., в XI віці по київських церквах були Іконостаси, яких Латинська Церква вже зовсім не знала (див. мою статтю про Іконостаси в числі 29 і 30 „Слова Істини” за 1950 рік).

Глибший дослід історії форми Хреста показує, що в X - XI віках латинський Хрест був незнаний в Київській Русі, — розкопки принесли нам багато різних Хрестів, але все це рівнокінцеві грецькі Хрести, чи так звані наші корсунські.

І ще один, надзвичайної ваги доказ. Рим мав звичку оголошувати святыми тих князів, які хрестили свій край на Католицтво, і це б він мусів зробити із нашими Ольгою та Володимиром ще в XI-ім віці. Тим часом Католицька Церква ніколи не визнала святыми ані княгині Ольги, ані князя Володимира, не визнала й офіційно не визнає й сьогодні. А це сильний доказ, що кн. Ольга й кн. Володимир не приймали Католицтва, і що католиками Римська Церква ніколи їх не вважала.

Ці докази, які я тут подав, — а їх можна ще сильно побільшити, — це все докази першорядної ваги, докази об'єктивні, докази наших українських джерел. Докази латинські суб'єктивні й нам непотрібні. Хто відкидає наше рідне українське літописне оповідання, той ламає історичну українську традицію, ламає українську історію!

XIII

Католицькі свідоцтва неправдиві.

Християнство серед слов'янських народів на перших порах ширилося виключно в грецькому обряді. Чехи й поляки на початку, в IX віці, прийняли Християнство від греків, Служби Божі правили по-грецькому обряду й по слов'янських книжках, переклади св. братів Кирила й Мефодія та іх учнів, — усі вони були Православної Віри. І тільки пізніш латинська навала знишила в цих краях працю св. братів, вивела слов'янське Богослуження, й на місце його завела обряд латинський, з латинською богослужбовою мовою.⁴ Це була найtragічніша подія всієї історії слов'янського життя. Доки всі слов'яни були однієї Грецької Віри, доти вони почували себе чи могли почувати одним спільним народом. Ця спільність Віри, коли б була задержалась, пізніш оберегла б слов'янський народ від тієї гіркої долі, яку він зазнав. Але спільнота ця занадто муляла очі ворогам слов'янства, — це були головно латинники-німці, споконвічні гнобителі слов'янського світу, — і вони завзялися розбити цю слов'янську релігійну єдність, — і швидко відірвали Чехію та Польщу від грецького обряду й міцно прив'язали їх до Риму. З того часу не стало навіть видимої єдності в слов'янському світі; з того часу Рим навіки забив собі памороки нехристиянською ідеєю: при допомозі Польщі златинізти ввесь Схід, ніби він справді не християнський ... Бувши не встані виконати цього заміру, Рим обмежився поки що бодай тим, що пізніш польськими руками відірвав хоч частинку українського народу від праматірного кореня (унія)... „На знищення Русі!...”

І не дивлячись на все це, латинські (й польські та уніяцькі) письменники дуже часто вперто твердять, ніби Християнство в Україні розпочали латинські місіонери, посланці Папи, і що ніби українці пізніш відпали від послуху Папі та прийняли собі грецьку ієрархію.

⁴А. С. Петрушевичъ: краткое историческое извѣстіе о введеніи христіанства въ Прикарпатскихъ странахъ, Львів, 1882 р., гл. I i II.

Але твердження це не має під собою жодних правдивих наукових підстав. По-перше, наші українські джерела ніде ані одним словом нічого про це не говорять; коли б справді папські посланці навернули були Україну до Христа, про це наші джерела таки заховали б якусь звістку, бодай найменшу. Приймати нам латинство не було тоді найменших підстав, — як ми бачили вище, сусіди латинники не були сильні, й тому політично й економічно Папа мало чим допоміг би нам. Інша справа греки: Греція-Візантія була тоді могутня держава, з найбільшою в Европі культурою: релігійно поєднатися з такою Грецією було нам безумовно дуже вигідно в усіх відношеннях. Так само вигідно було й грекам приєднати нас до своєї Віри, — ставши греко-православною, Україна переставала легко нападати на Грецію, переставала бути в союзі проти них.

По-друге, нема й латинських правдивих джерел про охрещення українського народу посланцями Папи. Ті джерела, які про це говорять, зовсім неправдиві та легендарні.

Так, західні латинські літописи подають, ніби року 959-го княгиня Ольга посылала на Захід до Короля німецького Оттона I якесь посольство. Ці літописці розказують, ніби Олена (так звалася Ольга по охрещенні) просила собі єпископа та священиків. Оттон аж через три роки, р. 961-го вислав в Україну Єпископа Адальберта, але виявилося, що посольство Ольжине приходило „лживо”, як скаржиться західній літописець, бо року 962-го „вернувся назад Єп. Адальберт, бо не мав успіху в тім, за чим його послано, бо бачив працю свою зайвою; як вертався він, деяких товаришів його вбито, а сам він насилиу втік”,⁵

Чого приходило до царя Оттона це посольство, — докладно невідомо нам; наш літописець про це ані пари з уст. Літопис Гільдесгеймський (кінця X-го віку) розповідає про це так: „Прийшли до короля Оттона посли Руського народу й просили його, щоб він послав до них

⁵Є. Голубинський: Исторія Русской Церкви, т. I ст. 103, М. 1901

одного з своїх Єпископів, який показав би їм дорогу правдиву, і говорили, що хотять покинути своє язицтво й прийняти Християнську Віру. Король послухався, і послав до них Єпископа Віри Католицької Адальберта, але вони, як показав кінець справи, в усьому набрехали".⁶

Отже, як бачимо, західні літописи говорять, ніби Ольга посылала до Оттона просити собі Єпископа. На цій основі католицькі письменники твердять, ніби Ольгу охрестили католики. Але на це нема жодних підстав, бо Ольга тоді була вже безумовно охрещена. Треба думати, що Ольга може й посылала до Оттона посольство в дипломатичній справі, а Оттон, відомий, як насадитель насилиям Християнства серед слов'ян, хотів скористати з випадку, і проти бажання Ольги настирливо послав таки в Україну свого непрошеного Єпископа; але Єпископ цей, як розказують літописи, змушений був утікати з України, нічого не зробивши. Де ж тут охрещення Ольги в Католицтво?

Мало цього, — коли Єп. Адальберт повернувся 962-го року в Німеччину до Оттона I, той радісно прийняв його й нагородив високим званням: капеляна свого двору. За що нагородив, коли церковна місія Адальберта соромно провалилася? Ясно, що нагородив за виконання місії дипломатичної, а місії церковної взагалі не було, — її ддав сам католик-літописець.

Така сама невірна байка й про те, ніби князь Володимир прийняв Католицтво.

Італійський чернець Петро Даміяні (Petrus Damiani), пізніш кардинал, що помер в 1017 році, розповідає, ніби Україну охрестив латинський Єпископ Брун чи Бруно, в чернецтві Боніфатій. Петро Даміяні оповідає, ніби Бруно пішов до язичників (але не говорить, яких) і ревно проповідував їм Християнство, бажаючи мучеництва, але ті його не займали. Пішов тоді Бруно до українського князя (ad regum Russorum) й начав йому гаряче проповідувати. Бруно був босий, зодягнений в лахміття. Князь думав, що Бруно бажає собі заробити

⁶Там само, ст. 103.

на бідність, а тому запропонував йому щедрі дарунки, якщо він перестане плести нісенітниці. Тоді Бруно переодягся в єпископські ризи й знову прийшов у княжий двірець. Князь наказав запалити два огнища, так що огні іх сходилися, і запропонував Брунові пройти поміж ними, — коли вийде з огню здоровий, то князь з боярами обіцяв охреститися. Бруно на це погодився. За всіх сторін окропив він огонь святою водою, покадив, сміло пішов в огненне море, й вийшов звідти зовсім здоровий, — не зайніялося навіть волосся на його голові ... По цім чуді український князь з народом охрестився в озері, бо народу було багато. У князя був брат; прийшов і до нього Бруно й уговорював охреститися, але той наказав зняти Брунові голову. Коли Єпископа скатували, то цей брат зараз же осліп, а всі присутні поставали правцем. Прийшов тоді князь, помолився за всіх грішних, — і брат і присутні видужали, й зараз охrestилися ...

Ось така Даміянова байка про охрещення українського народу латинським Єпископом. Як бачимо, вона повна несоторених речей; і коли ми хочемо критикувати легенди власних істориків XI віку, чому мусимо вірити чужим небилицям?

Але маємо такий переконливий доказ, що італієць Петро Даміяні, який написав життя Бруна, прикрашивав це життя різними додатками, як то пізніше робили й інші письменники, складаючи подібні Життя. Товариш Бруна по школі, його родич Тітмар, Єпископ Мерзебургський, у своїй хроніці розказує про охрещення українського народу й про місіонерську працю Бруна. Розказуючи про наше охрещення, Тітмар ані одним слівцем не згадує про Бруна, й говорить просто, що український народ охрестився від греків. Цей таки історик каже, що Бруно взагалі почав навчати вже тоді, коли Україна була охрещена від греків.

До нашого часу зберігся лист цього самого Бруна до короля Генриха. З листа видно, що Бруно справді був в Україні, — але вже по нашім охрещенні (десь у роках 1006-1007), і він сам ані одним словом не згадує про те, ніби він проповідував слово Боже українському наро-

дові. В Україні він був припадком, вертаючись від Печенігів, де дійсно проповідував; він завітав до князя Володимира й гостив у нього цілий місяць.⁷

Звичайно, цілком можливо, що Папа таки прислав своїх людей в Україну, бажаючи спокусити на латинство. Так, в однім з Літописів, в т.зв. Никоновім, читаємо, що під кінець життя князя Ярополка приходили до нього послі з Риму від Папи, — певне для того, щоб нахиляти його на Християнство. А під 988 роком у тім же Літопису читаємо, що приходили папські послі й до Володимира, й принесли йому мощі святих (Клиmenta), — цього часу Володимир був у Корсуні, і послі нахиляли князя прийняти Християнство від Папи, а не від Греків, але Володимир на це не погодився.

Отже, нема жодних найменших підстав говорити, ніби Володимир прийняв Християнство від Папи, а не від Греції; легенду цю підтримують тільки латинники та іхні прихильники виключно з політичних міркувань, бо наукових доказів на це нема. Уся українська історія, уся українська культура найміцніше пов'язані тільки з Православієм, а не з Католицизмом.

XIV

Наука ясно твердить: князь Володимир прийняв Грецьке Православіє, а не Латинське Католицтво.

На основі вищеподаного роблю такі висновки:

1. Реальний і фактичний розділ єдиної Вселенської Церкви припадає на 867-ий рік, на час Константинопольського Собору, коли, на предложення Патріярха Фотія, Папа Николай I був виклятий за внесення неправославних вірувань до Римської Церкви. А це було ще за 121 рік до охрещення України.

2. Про цей реальний розділ Християнської Церкви Україна докладо знала, бо мала з Грецією непереривні живі реальні зв'язки. Від цього поділу до охрещення України пройшло 121 рік (867-988), за які Україна глибоко пізнала і Церкву Грецьку, і Церкву Римську, ї

⁷Є. Голубинський: Історія Церкви, ст. 216—221.

свідомо стала на бік першої, відкидаючи другу, як чужу, як „німецьку”.

3. Початковий Київський Літопис свідчить, що Володимир свідомо й по довгому виясненні справи вирішив прийняти за Віру України Грецьке Православіє, як прийняла його й княгиня Ольга, „наймудріша зо всіх людей”.

4. Ще перед часом князя Володимира Вселенська Церква ясно й глибоко розпалася року 867-го на дві Церкви: Східну Грецьку, й Західну Римську, і що справа була так, що від єдиної Християнської Православної Церкви, яка складалася з п'ятьох Патріярхатів, відпав один, Патріярхат Римський, і став творити собі окрему Церкву з багатьома відмінами від Православної Віри. Цебто „схизматиками” стали католики, а не православні.

5. Оповідання про охрещення князя Володимира й України, складене ще в X - XI віках, сильно виступає проти Римської Церкви, і вже через це твердження, ніби князь Володимир прийняв Римську Віру, зовсім не згідне з науковою правдою.

6. Глибший дослід справи показує, що Грецьке Православіє защепилося в Україні ще до кн. Володимира, і тому він іншої Віри приймати не міг уже через реальний політично-економічний тодішній стан.

7. Зовнішні політичні обставини вели кн. Володимира до могутньої й висококультурної Візантії, а не до слабого й некультурного Риму, що до того всього був запеклим ворогом і нищителем слов'янства.

8. Уся церковна обстанова по храмах в Україні в XI-му віці була тільки грецько-православна, а не латино-католицька, а це так само ясно свідчить, що князь Володимир прийняв тільки Грецьке Православіє, а не Латинське Католицтво.

9. Католицька Церква не зарахувала ані княгині Ольги, ані князя Володимира до лицу (числа) своїх Святих, значить і сама вважала, що кн. Володимир не охрестив для неї України.

Св. Патріарх Фотій Великий

В ЯКУ ВІРУ ХРЕСТИЛАСЯ РУСЬ?

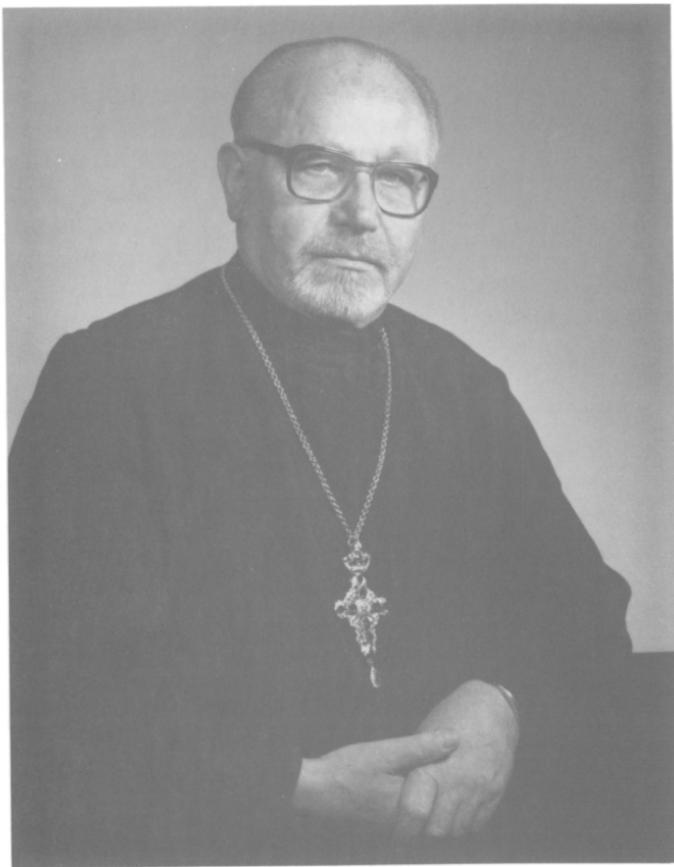
(Стаття „В яку Віру хрестилася Русь” — це думки доповідей, виголошених Головою Президії Консисторії Української Православної Церкви в Канаді — о. д-ром С. Ярмусем, з нагоди Митрополичної візитації Катедри Пресв. Тройці в Вінніпезі — 13 жовтня 1985; Катедри Св. Володимира в Торонто, Онтаріо, 17 листопада 1985; і з нагоди його відвідин громади Св. Антонія в Едмонтоні, Альберта, 8 грудня, 1985).

В ситуації потреби виступити перед нашою громадою з відповідним словом, я скоро прийшов до заключення, що в даний час конче треба говорити на тему пов’язану з 1000-річчям Хрещення України. А втім, думаю, що я повинен звернути увагу на такі речі, про які говориться мало. А речі ці можуть видаватися неприємними, непопулярними, непотрібними, або й контроверсійними. Але я вважаю, що навіть на оці неприємні й непопулярні речі ми повинні звернути особливу увагу і пояснити їх.

Я бачу виразну потребу говорити та дещо сказати на тему „В яку Віру хрестилася Русь?” Це питання стає дещо незручним, дразливим, а то й контроверсійним, але ми з вами, готовуючись до святкувань 1000-річчя Хрещення України, таки повинні дати собі відповідь на питання — яку саме Віру приймала Русь 988 року. Тепер в цій справі виставляється бодай три погляди. Наприклад, згідно з нашим переконанням — Русь хрестилася в Православну Віру від Грекії. Але є й таке переконання, нібито Русь приймала якесь неозначене християнство.

Отож, щоб переконати людей, що наше становище, згідно з яким Русь хрестилася у Віру Православну, — що те становище правильне, — не вистачить тільки того, щоб про це голосити. Тепер людина стає більш допитливою, вона на все вимагає пояснень та доказів. Отже, чи маємо ми докази на те, що Русь хрестилася у Віру Православну?

Тут виступає ще й таке твердження, що в той час, коли Русь хрестилася ніякого поділу серед європейського християнства не було, що тоді була одна

Митроф. прот. о. д-р Степан Ярмусь

„Християнська Церква”, а Церкви „Православної” та Церкви „Католицької” тоді не знали. Я настоюю, що це є мильний погляд і я попробую показати, що воно саме так.

Крім того, треба мати на увазі, що навіть у греко-католицькому офіційному виданні „Історії Церкви Христової”, частина друга, Луки М. Цибика, Львів 1862, стор. 316, в статті про Св. Івана Дамаскина стверджується, що перше систематичне грецьке, тобто православне ісповідання Віри, під заголовком „Ізложеніе православной Віри”, Св. Іван Дамаскин написав у першій половині VIII століття. Спеціальне Свято Православія, якого Рим не прийняв, не визнає і не святкує було встановлене 843 року — 20 років перед першим і біля 150 років перед другим Хрещенням Русі. Це ж великі дати Православія і Православної Церкви, яких заперечити не можна.

Русь, офіційно, приймала Християнство 988 року. А великий поділ європейського християнства на Східне і Західне формально й остаточно завершився 1054 року. А коли Русь хрестилася 988 року, то який стан був тоді? Або, в якому стані було європейське християнство до того часу?

Нас пробують переконати, що тоді європейське християнство було єдине. Але в той час вже здавна існували великі вітки християнства в північній Африці, в малій Азії, навіть на далекому Сході. Це вітка т.зв. Орієнタルних Церков, які були сильно вкорінені, отже й представляли собою різні формациі Християнства. Ми, правда, маємо діло з християнством європейським. В якому стані була тоді Християнська Церква в Європі?

Не знаю, скільки з вас є поінформовані про те, що вже на Шостому Вселенському Соборі (680 рік та рік 692) між християнським сходом і заходом започаткувалося велике розходження.¹ Собор цей ухвалив багато постанов — канонів і їх прийняла Православна Церква, але папа тих канонів не визнав. Отже, коли папа канонів

¹ Дивись Kenneth Scott Latourette, *A History of Christianity*, vol. 1, (Harper & Row Publishers, 1975), pp. 285-286.

Шостого Вселенського Собору не визнав, то що сталося? А сталося те, що між Сходом і Заходом зарисовувався формальний поділ.

Далі, майже до кінця VI століття, на Заході, особливо в Єспанії та в Галії (теперішня Франція), — трималося аріянство, — та єресь, яка довела була Християнську Церкву до Першого Вселенського Собору і яка була засуджена на тому Соборі. Проте вона відразу не зникла, а навпаки, — сильно поширилася в західній Європі і там у VI - VII століттях спричиняла багато клопоту. Щоб противитися основній науці аріянства, в Толедо в кінці VI століття (589 року?) був скликаний місцевий Церковний Собор,² який допустився зробити редакцію в Православному Символі Віри, встановленому Першим і Другим Вселенськими Соборами. Тоді додатковою вставкою на окреслення походження Святого Духа, допущено велику догматичну помилку. Це т.зв. *філіокве*, яке завдало Церкві багато клопоту. Так була введена „поправка” до Символу Віри, тобто зміна догматичного навчання Церкви про тайну Пресвятої Тройці. З богословського погляду, це було велике порушення науки Православної Церкви. І це почало вводити в Церкву розкол не в площині життя, дисципліни чи богопочитання, а почало вбивати клин поділу між Сходом і Заходом у царині догми. Природа ж догми є така, що її порушувати чи змінити не можна.

Отже вже тоді — від VI - VII століття — маємо виразний поділ європейського християнства на Східне й Західне, тобто грецьке й латинське. І так між подільними християнами вже в той час бували виклюяття одних другими. Ці стосунки тимчасово полагоджувалися. Напр., коли в другій половині IX століття на Константинопольському престолі з'явився знаменитий патріярх Фотій, тоді сталося щось велике: Латинська наука про *філіокве* з Єспанії поширилася на Галію й до німецьких народів; вона почала вкорінюватися й набирати сили і так поволі почала проникати і до Італії. Отже, коли в Константинополі з'явився патріярх Фо-

² Там же, стор. 331.

тій, людина високої науки — богослов, філософ — він звернув на цю аномалію особливу увагу. Він скликав Собор і соборно осудив її. На цій основі патріярх і папа тяжко посварилися і кинули одні на одних анатему, — викляли себе взаємно.

Так визначився Фотій. Але той Фотій для нас, українців, має особливе значення. Ви, мабуть, чули про те, що Русь-Україна мала не одне, а двоє Хрещень. Те, що сталося 988 року було тільки легалізуванням Християнської Віри в старій Русі, яка вкорінювалася глибоко. На Русі багато людей були християнами до того часу. А в 988 році християнство, по суті, було лише проголошене державною релігією.

Перше Хрещення Русі-України сталося за Фотія (862-865 року?). Це була така подія, що патріярх Фотій видав і розіслав по всьому православному світі окреме послання, сповіщаючи його про те, що народ і країна Русь прийняла Православну Віру. Ми якось загубилися з тією датою, а зосредили увагу на даті 988 року.

Але повернемося до справи Фотія. Фотій... коли він увійшов у конфлікт з Римом (в справі *філіокве* та інших речей), він скликав Собор (867 року), на якому східні патріярхи формально засудили Рим за те, що він нарушив Православний Символ Віри (який мав бути непорушний) і тим довів християнство до поділу.³

Це поділило християн на двоє. Пізніше, і Рим і Константинопіль старалися направляти цю ситуацію і знову відновили стосунки й причасне єднання. Але все таки дійшло до того, що на початку XI століття європейське християнство поділилося на дві частини. Це сталося 1014 року, коли врешті *філіокве* було допущене в самому Римі.

Фотій ... Для Заходу Фотій є великою контролер-сійною людиною, а на сході він був проголошений святым. А як до того Фотія відносилися у нас, в Україні?

³ Поділ християнства 867 року Митрополит Іларіон називає поділом ідеологічним, а поділ 1054 року — фактичним. **Церковне Право**, моя редакція записів його лекцій з 1961-62 р. стор. 15.

Або, чи наші старі русичі знали, що діялося між Константинополем і Римом у той час, — в IX столітті?

Загально думають, що русичі були народом півдиким, що вони не здавали собі справи з того, що діялося в Європі. А я кажу, що Русь-Україна в IX столітті і раніше була народом і державою на досить високому культурному рівні, — і більше того: то була держава така сильна, яка могла і вміла трясти самою Візантією і не раз спричиняла візантійським імператорам багато клопоту.⁴ Отже треба вірити, що Русь була добре зорієнтована, що тоді діялося в християнському і в політичному світі, що діялося в Європі, що діялося в Римі. У Києві знали, які там були стосунки і мені здається, що в Русі і в русичів дуже рано вироблялися виразні симпатії по лінії орієнтації на Візантію, на південь до Константинополя, а не на Захід. Думаю, що мені вдасться переконати вас, що за час VI, VII, VIII століття, — між грецьким і латинським християнством існуvalа різниця, між ними було розходження і то розходження догматичного характеру і Русь про це знала.

Коли Україна приймала Хрещення 988 року, то стан того розходження був такий сильний, що його не можна було заперечити. І сам факт, що Русь-Україна хрестилася від Візантії багато каже нам про те, що в Києві знали, що робили. Їх вибір був селективний, вибір вільний, — вони приймали християнство з Візантії, бо в цій формі християнство підходило їм найбільше.

Нас сьогодні пробують переконати, що, скажемо, і княгиня Ольга і Володимир мали стосунки із Заходом, — і то саме стосунки відносно питання охрещення своєї держави.

І справді, ми маємо дані, які доказують, що княгиня Ольга і Володимир мали стосунки з Заходом і що ті стосунки мали релігійний характер. Але, як знаємо, — нічого з тих стосунків не виходило; нічого не сталося за

⁴ С. Мішко. **Нариси ранньої історії Руси-України** (Укр. Історичне Товариство, Нью Йорк — Торонто — Мюнхен, 1981), стор. 122-146.

Ольги, нічого не сталося за Володимира. А коли хрещення було зреалізоване 988 року, — воно було виконане з Греції при помочі духовенства грецького.

Я переконаний, і хочу вам сказати, що тоді русичі вибирали Православну Віру, і вибирали свідомо. Правда, нас переконують, що там були й інші розрахунки, що заставляли орієнтуватися на Захід. Якщо так, то нам треба застановитися над тим, яким був тоді Захід, — Християнський Захід, на якого Русь мала б орієнтуватися й християнізуватися звідти? Яким був Рим? Про це я попробую сказати хоч дешо.

Ви може знаєте про те (хоч про ті історичні факти навіть неприємно говорити), що за час IX - X століть, — якраз в той час, коли Русь готовилася до хрещення, — в Римі панувала така ситуація, що там (в роках 843-845) на папському престолі засіла була жінка.⁵ Це історичний факт. Далі, відомим фактом є і те, що в X столітті цілим Римом правили певні дами, які були такі сильні, що крутили папами, як хотіли. Навіть самі католики називають ту добу чорною добою, а устрій тодішній, або той стан який тоді панував у Римі, — особливо навколо папського престолу, — означають часом „порнократії“. Про це говориться в поважних підручниках історії.⁶

А ось ще одне: Чули ви коли про такий великий фальсифікат в історії Римської Церкви, як т.зв. Ізидорові Декреталії, або Дар Константина папі Сильвестрові? Цей великий фальшивий документ був спрепарований десь у X столітті; завданням його було піднести авторитет папи. І на тому фальшивому документі основана ціла структура, на якій папство стоїть до сьогодні.

⁵ Дивись Михайло Стечишин, „Ізидоризм у Римській Церкві“ (Видавництво „Екклезія“, Вінніпег, 1962), стор. 345-371.

⁶ Дивись Ronald H. Bainton, *Christendom* vol. I, (Harper & Row, Publishers, New York, 1966), p. 167.
Kenneth Scott Latourette, *A History of Christianity*, vol. I (Harper & Row, Publishers, 1975), pp. 365-367.

Д. Робертсон, *Історія Христіанської Церкви* (російський переклад А. П. Лопухіна), С.-Петербург, 1890, стор. 898-899.

Той стан і час на Заході самі католики називають чорною добою, бо то був час фальшу, час аморальності, і т.д.

Чи можемо ми думати, що наша Русь була настільки сліпою, настільки примітивною, що вона про це все нічого не чула, нічого не знала? Я думаю, що коли Ольга і Володимир Великий пробували мати якісь контакти з Заходом, — вони скоро зорієнтувалися з ким мали до діла, махнули на все це рукою і зробили те, що було близче, що було чистіше, що підходило краще психо-логії і вдачі руської людини. Отже й приймали вони не католицизм, не якесь там безіменне християнство, а прийняли християнство в його православній формулляції.

Хто хоче про це щось більше прочитати, матеріял про це є в підручниках історії.

Щодо Фотія, — і про нього написано багато. Цей матеріял є відкритий, доступний, отже кожен може переконатися в тому, про що я пробую сказати, і таки переконати людей у цьому. А тепер ще про Фотія і Україну.

Фотій діяв яких 120 років перед тим, коли була охрещена Русь-Україна. Отже за час від Фотія до Хрещення України, в Русі назрівало добре обізнання з тією полемікою, яка за той час велася між Римом і Константинополем, тому певно, що в Україні про те знали. Ось приклад: хто читав „Слово“ Іларіона, той знає, що в тому Слові (воно було написане десь у 40-их роках XI століття, 40-50 років після охрещення України) Іларіон говорить про освіту в Україні, про книжне знання; він каже, що тодішні русичі — його сучасники, — то люди, які мають доволі книжної насолоди, тобто — що вони добре зорієнтовані і в книжній освіті, і в книжній науці. То були люди досить високого культурного рівня, отже й знали, що діялося в світі.

Але є ще одна річ, на яку варто звернути увагу: Володимир хрестив Україну 100-120 років після Фотія. Ось у нас є старий збірник Устав Св. Володимира; а тому Уставі сказано, що Володимир прийняв віру Фотія. Не православну, не християнську, а віру Фотія.

Виходить, що той Фотій користувався у Києві високим авторитетом, бо автор згаданого збірника — Уставу Св. Володимира — сказав, що Володимир хрестився від Фотія.⁷

А чи це не каже нам дечого? Виходить, що Фотій був великим авторитетом у свідомості багатьох русичів, — коли про нього аж так можна було говорити. А це дуже важне і сильне.

Крім того, погляньмо на те, як новоохрещені кияни задивлялися на латинян. Про це говориться в розмові преп. Феодосія Печерського (помер 1074 року) з князем Із'яславом. На запит князя про латинян, преп. Феодосій сказав:

„Слухай побожний князю... ти мусиш бути обережний з ними...

„Християни (православні - С.Я.) не можуть віддавати за них своїх дочек, приймати їх до своїх домів, присягати на братерство з ними, брати їх за кумів, обмінюватися з ними поцілунками, істи і пити з ними. Як би хто з них попросив чогось у тебе, дай йому щось істи ради Бога, але з його власної посудини; якщо він посудини не має, дай йому щось у своїй посудині, але тоді вимий її з молитвою”.⁸

Далі, тут не можна поминути справи взаємовідносин між ісповідниками Східного й Західного Християнства та трактування одних одними і то в той час, коли Русь-Україна готовилася до Хрещення. Для насвітлення цієї ситуації вистачить лише одного прикладу. А він промовляє дуже голосно, що в той час європейське християнство поєднаним не було. Вже тоді був такий стан, що латиняни допускалися перехрещування православних.

Польща офіційно християнізувалася 966 року. Проте там і до того часу було багато поляків православного

⁷ Митр. Іларіон, Церковне Право (мій манускрипт), стор. 88.

⁸ Слово Преп. Феодосія Печерського ч. 37, переклад з англомовного видання *The Paterik of the Kievan Caves Monastery*, Harvard Library of Early Ukrainian Literature, vol. 1, p. 212. В українському виданні Печерського Патерика, переклад А.Г. Великого, ЧСВВ, Рим, 1973, це Слово опущено, а число 37 позначено Слово ч. 38.

ісповідання. Коли ж 966 року сильним німецьким Архієпископіям Магдебургській і Мерзебургській вдалося запанувати над поляками, то вони — навертаючи поляків на католицизм — перехрещували на латинство навіть православних. Жертвою такої „місії” був перший князь Польщі, Мешко I.⁹

Мені здається, що я навів досить аргументів на те, що сьогодні нам нема чого вагатися, а треба твердо стояти на тому, що ми в це велике 1000-річчя святкуємо хрещення України в Святу Православну Віру. Коли Україна хрестилася, то там мусів ісповідуватися Символ Віри. Отже, Символ Віри мусів відогравати в охрещенні нашого народу центральну роль. А Україну хрестили з Візантії, тобто — хрестили в православний Символ Віри.

Отже, хто може сміти сьогодні говорити нам, що воно було якось інакше? 988 року ми хрестилися у православний Символ Віри; 988 року ми стали православними офіційно, державно і такими ми залишаємося по сьогоднішній день. Оце ми святкуємо і мусимо святкувати, бо чогось іншого нам святкувати не можна. Ми святкуємо 1000-річчя Православної Церкви в Україні, і коли нам будуть казати, що це — не так, наприклад, коли будуть зводити нас на те, щоб ми святкували 1000-річчя безіменного, безхарактерного християнства, — на таке ми піти не можемо, бо так ми виступили б проти свого Символа Віри, а того ми не можемо допускати ніколи!

Отже, дорогі брати і сестри! Ми стоїмо перед великою датою, і стоїмо під виразним кличем, і знаємо який у нас ювілей, знаємо що маємо святкувати, — залишається лише розробити деталі, як саме нам святкувати.

Сталося так, що всеукраїнські ювілейні святкування будуть відбуватися на терені Торонта і його околиць; сталося це з практичних причин. Єпархіяльний З'їзд Східної Єпархії прийняв цю постанову Консисторії прихильно, отже віримо, що всі приймуть це однодушно.

⁹ Святослав Гординський, „Українська Ікона 12-18 сторіччя”. (Видавництво „Провидіння”, Філадельфія, 1973), стор. 12.

Перед нами Велике Свято: треба розробляти програму для святкування його, отже не марнуймо часу. Вкладаймо у це всі наші ресурси, щоб це Свято було відсвяткуване так, щоб нам діти і правнуки наші цього не забули! Бо час цей можна й змарнувати...

Тому, нехай ніякі кличі не зводять нас з нашого шляху! Нам треба святкувати по-своєму. Ми маємо домовлення, що будемо святкувати разом і з нашими земляками-католиками. І в нас є багато можливостей, де ми можемо святкувати разом, не кривлячи душою, не зраджуючи своєї Віри. Ми ж уже настільки культурні, що можемо це зробити, — і зробимо! А щодо церковного святкування, — ми мусимо виконати його в межах нашої православної віри і совіті, в рамках нашої православної науки. Бо то саме в таку Віру й науку хрестилися старі русичі, — предки наші! Ми не сміємо зрадити їх!

**Пресвящений Владика Іван, Єпископ
Едмонтонський і Західної Канади**

ХРЕЩЕННЯ РУСІ-УКРАЇНИ І ЙОГО ОБЄКТИВИ

СЛОВО ГОЛОВИ ПРЕЗИДІЙ КОНСИСТОРІЇ

Гамільтон, 14 серпня 1988 року.

З нагоди цього великого й неповторного святкового моменту, дозвольте перш за все привітати й поздоровити Вас з Великим Днем Свята Хрестення Русі-України в Святу Православну Віру, а також з цим винятковим збором українців для відзначення і святкування його.

Великий День завершення першого і початку другого Тисячоріччя Православної України повинен бути торжественным днем священного Києва, всієї православної України й усього українського народу, але там немає волі на це. Тому-то, наші дані святкування, що почалися тиждень тому в Святі Бавнд Бруку, а сьогодні звершуються в межах вільної Канади, є винятковими ще й тому, що вони заступають і символізують святкування всього українського народу, — всіх українців в Україні і в розсіянні сущих, і єднають нас всіх у єдиний організм України і її Святої Церкви. Крім того треба знати, що в цей небувалий і неповторний момент нас усіх єднає також одне відчування дійсної величини наших святкувань, бо вони не можуть пройти непомітно. Українці всього світу знають, що ми святкуємо сьогодні!

Сьогодні, 1/14 серпня — особливий день — День Хрестення Русі-України в Святу Православну Віру, що сталося тисяча років тому. Тоді, діянням Святого Духа, у водах благодатного Дніпра, символічно вмириала стара українська людина, а народжувалася людина нова, бо вона оновлювалася Іменем Отця, і Сина, і Святого Духа. А яке значення мало офіційне охрещення нашого народу і нашої країни, — про те розказують віки, творчість, здобутки й сама поведінка української людини за час першого тисячоріччя, що нам з вами довелося його завершити.

Хрестення змінило українську людину. І ця переміна найкраще відпечатувалася на духовому образі самого

Хрестителя Русі-України — Володимира Великого, а згодом Святого. І як би не дошукувалися люди, і як би не пояснювали вони причин і мотивації, що ними водився Володимир, ведучи свій народ до Хрещення, то першими в нього виступали мотиви релігійні й духові; Хрещення корінно перемінило саме духовий склад особистості Володимира. Володимир вів свій народ до оздоровлення його духа і це була його основна ціль. Охрещуючись, Стара Русь політично, чи економічно аж таких помітних користей не здобувала. Християнська віра, правда і наука позначилися перш за все на царині духовості й світогляду української людини. Це позначення було істотне й глибоке. Але першим, велику персональну переміну пережив сам Володимир; охрестившись, він став повно християнізованим володарем і це засвідчили літописці. Прикладом цієї переміни було впорядковання його подружнього життя, його діла милосердя, впорядкування суспільного життя християнізованим уставом, будова церков і ін.

Пізніше, ще глибша християнізація Княжої Русі велася за князя Ярослава Мудрого, про що говорить літопис, а зокрема пресвітер, пізніше Митрополит, Іларіон у його *Слові о Законі і Благодаті*.

Далі, *Поучення Князя Володимира Мономаха* (1053-1125) — це другий приклад глибокої християнізації княжої родини, що мала служити зразком християнського життя для всіх підвладних їй людей. Очевидна річ, що та християнізація не була лише про людське око.

На нижчому поземі, особливим виявом християнізації людського життя були церковні братчини, появи яких у *Inatiєвім Літописі* датується роками 1134 і 1159. А це ж приблизно час Володимира Мономаха. Цей феномен братчин, чи братств, досягнув свого найвищого рівня у формі військового братства Запорізької Січі, серед якого християнські чесноти стояли високо. Але найвищим ідеалом його була охорона своєї Православної Віри.

Зразком ідей християнізації людського життя за XVI-XVII століть були заходи церковних владетель

зблизити людей з богослужбовим життям Церкви. Тому в першій половині XVII століття в Києві вийшли друком такі підручники, як *Ізвістіє Учительноє*, що було приготовлене для духовенства та окремий підручник для крацьої літургічної орієнтації мирян, відомий нам під заголовком *Служба Божа для мирян*.

Служба Божа для мирян була перевидана у Варшаві 1930 року, а *Ізвістіє Учительноє* було науково опрацьоване Митрополитом Іларіоном і видане у Вінниці 1962 року. Обидва згадані документи дуже цікаві. Крім того, літургічна свідомість і літургічна духовість були настільки поширені серед українського народу, що на них звертали увагу чужинці. Архидиякон Павло Алепський, подорожуючи по Україні в половині XVII століття, з дивом писав, що „по всій козацькій землі дивний та гарний факт спостерігали ми: всі вони, за малим винятком, грамотні, навіть більшість їхніх жінок та дочок, уміють читати і знають порядок служб церковних та церковні співи”. (Проф. Іван Огіенко, *Українська культура*, ст. 33).

Все вищезгадане, від самого Хрестення України до XVIII століття, — це вияв і витвір духа християнізованої української людини, і то витвір, що проявляється саме в нашій Україні, бо поза нею все це майже невідоме. Але це діялося й проявлялося серед нашого народу тоді, коли він був повним господарем на своїй землі і мав волю творити нові речі. Коли ж Україна й український народ у другій половині XVII століття втратив політичну, а згодом і церковну свободу в користь Москви, — цей традиційний процес християнізації української людини потерпів велику поразку, а згодом був припинений зовсім.

Проте дуже скоро, десь у XVIII-XIX століттях, починаючи від Паїсія Величковського (1722-1794) і його сучасника Григорія Сковороди (1722-1794), як контраст до державної Церкви, на Україні з'явилося нове християнське явище — явище неофіційного душпастирства, відомого в нас, а також на Московщині, під назвою *старчества*. Поява цього старчества — було спонтанною реакцією християнського духа на те духове поневолення, що було заведене регламентом Петра I.

Старчество поширилося по всій Україні і по всій Російській Імперії, при чому старцями бували й миряни, — часом навіть неграмотні люди, — люди великого духовного розуму й досвіду. Вони були розрадою для тих, хто потребував духової опіки, але в державній Церкві не знаходив її. Так, отже, реакцією проти заиснування духовного упадку було старчество, а з часу Російської революції — різні нові церковні рухи, а в нас — рух за унезалежнення своєї Православної Церкви й здобуття для неї статусу автокефалії.

Все, що я накреслив лише тоненькими рисами, було намаганням охрещеної української людини стреміти до тих ідеалів і до тих цілей, що їх поставив перед собою ще Володимир Великий. Цими цілями найперше було прозріння Правди і багато з наших батьків-попередників прозрівали її. А через прозріння цієї Правди колись князі та їхні дружини знаходили в собі силу „ставати за християн на поганяя полки”. А у випадкові славного українського козацтва сила духа з прозріння цієї Правди заступала логічний страх „сісти на паль”, якщо треба за Віру Православну.

Тепер великі хори сучасних Шумуків, Романюків в прозрінні цієї Правди знаходять мужність і силу переживати довгі каторги, перемагати підступи зради тощо. Вони роблять це і виходять зміцнені духом, як дійсні переможці. Василь Романюк каже, що життєвий досвід переконав його, що в кому живий дух, в тому незломна сила; а в кому духа немає, в тому нестерпна порожнеча і страх.

Отже всі наші історичні й сучасні переможці це ті, які не збивалися з дороги Правди й зусильно йшли і тепер йдуть до святих цілей Хрещення, що їх прозрів, вибрав і поставив перед нами ще Володимир Великий. А цей святий змаг до цілей Хрещення — це якраз те, що ми відзначаємо сьогодні, як тривалий тисячорічний досвід людей, просвічених Духом Святим і водами Хрещення. Ми святкуємо сьогодні той священий спадок, який ми самі внаслідували, і який має бути переданий і доручений українським дітям сьогоднішнього і завтрашнього дня. Це треба зробити з почуттям віри в укра-

їнську людину, з почуттям повного довір'я, бо наші діти заслуговують того.

Справою найвищого для нас значення є те, щоб ми, носії переданих нам дарів минулих сторіч, зрозуміли ціну тих дарів, бо тоді ми будемо ці дари любити, будемо ними дорожити, будемо ними жити й з любов'ю передавати їх нашим дітям. Вони, в свою чергу, переймуть все оцінене і люблене нами з такою ж любов'ю і передадуть його своїм дітям.

Наші діти не тільки варті особливої любові, вони варті пошани й довір'я, бо вони то спадкоємці віковічної містерії віри й духа, що передається ім в крові батьків, в непорочній любові іхніх матерів. Ця таємниця є дійсна і вона реалізується сьогодні.

Ось Богом посланий гість з фізично й духово виснаженої України — о. Василь Романюк, був на давфінському фестивалі; там він бачив концерт українських танків, чув, як виконавці тих танків розмовляли між собою йому незрозумілою мовою, але, — каже він, — що його проймала якась струя дрожі, коли він бачив і відчував, яку силу віри, любові завзяття ті діти вкладали в саме виконання тих танків. Це відчування в терпіннях кованого й гартованого духа, але дарами своєї тонкої чутливості він охопив нову тайну, — він охопив якраз те, що лише пару тижнів тому мені відкрив один юнак, який сказав, що коли він виступає на сцені у виконанні українських народніх танків, він усвідомлює собі те, що він є діючим виразником духової енергії попередників з далеких часів. Тут мова про глибоке благоговіння молодої української людини перед духовою спадщиною, що нашаровувалася й формувалася в таємничій дії давніх віків. Це дорівнює непорочному благоговінню маленької дитини, яка тільки що вчиться засвічувати й ставити свічку перед святою іконою в церкві. А ця ніжна дитяча юнацька чутливість і непорочність — то велика сила, то єдина надія наша.

Як же тих дітей, що виявляють цю святу непорочність, не любити, не довіряти ім, не покладати на них надії? Бо не далекий той час, коли вони будуть втішатися нашою утіхою, боліти нашим вболіванням, будуть

святкувати те, що ми святкуємо сьогодні, — а може й нас самих будуть святкувати. Це, правда, від нас самих залежить. Більше того, від нашого розуму, чи нерозуму залежить і те, з якою вагою і якою стопою ми вступимо в наше нове тисячоріччя — та взагалі у завтрашній день, і який приклад залишимо своїм нащадкам.

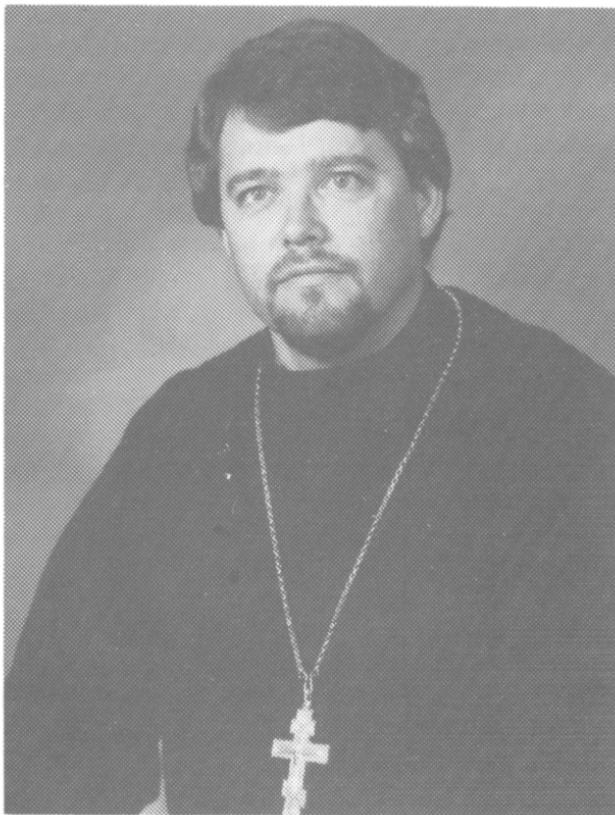
У нас ще не було такого важливого моменту, як цей, що його святкуємо сьогодні. І подивіться, — ми не самі. З нами святкує світ і ми радіємо з того. Але ми повинні ще більше радіти тим, що з нами святкує наша молодь і наші діти. Дехто з них працювали багато в самій підготові наших святкувань і проробили взірцеву роботу. Серед нашої молоді взагалі є багато готових до праці, — до таких треба мати довір'я і давати їм нагоду. Треба бо знати, що наша молодь — то освічена молодь; вона вже може думати, виробляти свій особливий погляд на стан речей і з тим треба рахуватися. Треба знати і те, що є речі, що іх наші діти сприймають, розуміють і можуть виконувати краще від нас. До тих треба виявляти вирозуміння і навіть дозволяти їй робити помилки. Ми, старші, часто допускаємося більших помилок, ніж вони; і наші діти бачать все, але не перестають нас любити. Це дуже важливе.

У даному своєму слові я пробую говорити про ціль Хрещення, — однаково, говорячи так про хрещення народу, як і про хрещення одиниці. У хрещенні ми обов'язуємося до великих речей, — навіть прирікаємо великі речі. А тепер ми святкуємо подію Хрещення Русі-України в Святу Православну Віру; хіба ж це святкування не нагадує нам дечого, нічим не обов'яsuє нас?

Відзначення Тисячоріччя Хрещення Русі-України найперше обов'язує нас ніколи не забувати основних цілей охрещення нашого народу. Ці цілі зрозумів і прийняв хреститель України, Святий Володимир Великий. А треба знати, що як тоді, так і тепер, головним приреченням у Хрещенні є безнастанне уникання зла й гріха; постійне єднання з Христом; всежиттєве практикування своєї Віри, тобто — безнастанна особиста християнізація, або обоження свого життя й своєї істоти. Без такого усвідомлення мова про відзначення Тисячоріччя не мала б великого значення.

Все ж таки, ми зробили багато й вклали багато праці в підготовання цього виняткового Ювілею. Крім того, треба знати, що обидві події: Хрещення Русі-України в Святу Православну Віру 988 року, і святкування тисячоріччя цієї події в 1988 році — це великий дар Бога українській людині. Той дар треба прийняти з покорою й глибокою вдячністю. А навіть з новим приреченням вірності великим цілям Хрещення нашого народу, що його святкуємо сьогодні. Це приречення треба відновити, вступаючи в наше друге тисячоріччя. Так допоможи ж нам, Боже, у цьому.

Прот. Степан Ярмусь,
Неділя, 14 серпня 1988 р.

**Преосвящений Юрій, Єпископ Саскатуну,
Вікарій Середньої Єпархії**

ВЕЛИКІ СВЯТКУВАННЯ ПРАВОСЛАВНИХ УКРАЇНЦІВ

ОБ'ЄМ СВЯТКУВАНЬ ВСЕСВІТНІЙ

1. ПРОЦЕС ПІДГОТОВЛЕНИЯ

Вісімдесяті роки двадцятого століття ввійдуть в історію українців, як роки зусильних і послідовних приготувань до відзначення Великого Ювілею 1000-річчя Хрещення Русі-України в Святу Православну Віру. В межах Української Православної Церкви в Канаді Ювілейний Комітет і його підкомітети епархіальних масштабів працювали роками. Підготовні святкування відбулися по всіх Єпархіях та по більших Парафіях.

Заходами координатора Головного Ювілейного Комітету, Всечесного о. д-ра Григорія Удода, було випродуковано документальну композицію прозірок з двомовним коментарем під заголовком „Історичний шлях українського Православія”; в Саскатуні поставлено пам’ятник Св. Князеві Володимирові; Громада Св. Володимира в Калгєрі побудувала новий Храм з різними прибудівками; Катедральна Громада Св. Володимира в Торонто побудувала на оселі „Київ” великий культурний центр; Консисторія Української Православної Церкви в Канаді видала три великих томи *Історії Української Греко-Православної Церкви в Канаді* (уже докінчується останній 5-ий том), авторства д-ра Юрія Мулика-Луцика; крім того, вона плянує побудувати культурно-виховний центр — Архів-музей ім. Архіпресв. д-ра С. В. Савчука біля будинку Консисторії у Вінніпезі; в програмі приготувань до відзначення цього Великого Ювілею видано цілий ряд праць документального та інформативного характеру.

Отже, в самих приготуваннях зроблено багато. Але не обійшлося і без проявлення короткозорої демагогії, тупої амбіції, різних єгоїстичних капризів і тому подібного, чого в громадській праці не можна оминути.

В програмі приготувань до ювілейних святкувань наша Церква нав’язала близчі стосунки з деякими

Православними Патріярхами; вона була зарепрезентована на спеціальному Науковому Конгресі, що відбувся 1988 року в Мюнхені, Західна Німеччина; а Колегія Св. Андрея відбула власну Наукову Конференцію напередодні святкувань у Торонто—Гамільтоні. У дійсності, того, що зроблено в підготові до відзначення Ювілею 1000-річчя, всього не можливо навіть згадати, не то що описати. А все це разом — це тло тих святкувань, які завершилися великом і неповторним днем, дійсно — Святом Хрещення України, що було відсвятковане в неділю, 14 серпня 1988 року.

2. ПОЧАТОК СВЯТКУВАНЬ У САВТ БАВНД БРУКУ

Згідно з домовленням між Українськими Православними Митрополіями Канади і США, яке було наслідком нарад між ними у днях 3-5 червня 1986 р., головні ювілейні святкування 1000-річчя Хрещення України мали відбутися в центрі Української Православної Церкви в США — в Савт Бавнд Бруку, і на Сході Канади. Після деяких уточнень місцевого характеру, ті святкування почалися в Храмі Св. Ап. Андрія Первозванного в Савт Бавнд Бруку, США, 5-7 серпня, а закінчилися в Торонто-Гамільтоні, Канада, у днях 12-14 серпня 1988 року.

Офіційна репрезентація Української Православної Церкви в Канаді в особах: Блаженніший Владика Митрополит Василій, прот. д-р Степан Ярмусь — Голова Президії Консисторії, Анна Ралько — Екзекутивний Секретар Головного Ювілейного Комітету, й Орися Сушко — член Консисторії і голова Гамільтонського Комітету, — прибули до Савт Бавнд Бруку в п'ятницю 5-го серпня ввечері. В цей день в Бавнд Бруку відбувалася наукова конференція та вистава ікон і різного релігійного мистецтва. А самі літургічні святкування почалися Божественною Літургією в Храмі Св. Андрія Первозванного в суботу о год. 9-ій ранку.

Божественну Літургію відслужив Блаженніший Владика Митрополит Василій з Архиєпископом Володимиром і Єпископом Антонієм у присутності Архиєпископа Константина і Єпископів-гостей. Із священиків, до служення Божественної Літургії стали насто-

ятель Храму протопресв. Артем Селепина, Голова Консисторії Православної Церкви в США — прот. Павло Гринишин, Голова Президії Консисторії з Канади — прот. С. Ярмусь, і інші. Богослуження співав хор Храму Св. Ап. Андрія, під диригентурою Тараса Павловського. Слово в українській мові виголосив Митрополит Василій, а в англійській мові Єпископ Антоній.

Богослуження було особливо урочисте. Надворі стояла духота і спека, що було фактором чималої невигоди під час святкувань. Учасниками на Богослуженні були люди з США, Канади, Англії й Південної Америки. Після Божественної Літургії Владика Мстислав звершив чин посвячення новоспорудженого Адміністративного центру Української Православної Церкви в США.

По обіді в Домі Української Культури була мистецька програма, о годині 7:30 слідував концерт капелі бандуристів ім. Тараса Шевченка з Дітройту. А по концерті була забава для молоді й бажаючих її.

У неділю, 7 серпня Божественну Літургію в Храмі Св. Ап. Андрія Первозванного відслужив Блаженніший Владика Митрополит Мстислав з Митрополитом Василієм з Канади, Архиєпископом Константином з Чікаго, Архиєпископом Володимиром Австралійським і Єпископом Антоніем Нью-Йоркським. Перед Божественною Літургією Владика Мстислав виконав акт нагород чотирьох священиків митрами, а між ними прот. Василя Романюка — дисидента з України, що був спроваджений до Бавнд Бруку з Вінніпегу. Богослужбові урочистості були завершені Вдячним Молебнем, що був відслужений перед Церквою—Пам'ятником. Вся святкова програма була завершена банкетом у готелі Гилтон і мистецькою програмою.

Канадська презентація відлетіла до Вінніпегу в понеділок, 8 серпня вранці.

3. ПРОДОВЖЕННЯ Й ЗАКІНЧЕННЯ СВЯТКУВАНЬ У ТОРОНТО—ГАМІЛЬТОНІ

Продовження святкувань 1000-річчя в Канаді були започатковані Науковою Конференцією Колегії Св.

Андрея, що відбулася в четвер, 11 серпня в залі Інституту Св. Володимира в Торонто. Конференція складалася з 12-ти доповідей, розложених на три сесії, отже вона була цікава і тематично багата. З-поза академічного персоналу Колегії, на конференцію прибули запрошені такі доповідачі: д-р Олег Підгайний з Торонто, архимандрит Андрій Партикевич з Бостону, США, д-р Франко Сисин з Гарвардського університету, мгр. Олександер Воронин з Вашингтону, мгр. Іван Корвицький з Бавнд Бруку, США, д-р Олег Герус з Вінніпегу і д-р Ярослав Білинський з Делаверського університету, США. Конференцію відкрив Канцлер Колегії — Блаженніший Митрополит Василій, а доповідачами з кіл Колегії Св. Андрея були: д-р Роман Єринюк, прот. Олег Кравченко, прот. Степан Ярмусь, прот. Тимофій Міненко і прот. Ігор Куташ.

Перший день церковних святкувань, у п'ятницю, 12 серпня, був започаткований Божественною Літургією в Катедрі Св. Володимира в Торонто. Богослуження звершив Митрополит Василій в асисті Архиєпископа Володимира і Єпископа Івана. Богослуження співали: хор Катедри Св. Володимира під диригентурою Валі Родак, хор Західньої Єпархії під диригентурою Лесі Чумер з Едмонтону і хор Місійної округи Монреал-Оттава під диригентурою Івана Козачка. Слово на відкриття святкувань в Канаді виголосив Митрополит Василій.

По обіді в залі Катедри Св. Володимира слідувала Всеканадська Пастирська Конференція з виступами Митрополита Василія і Єпископа Івана та доповідями митрата Евфимія Труфіна, прот. Євгена Левицького та прот. Степана Зенчуха з Чікаго, США. З уваги на брак часу, Голова Президії Консисторії — прот. С. Ярмусь, відтягнув свою доповідь з тим, що її текст мав бути розісланий священикам у формі обіжника.

У п'ятницю ввечорі, в Катедрі Св. Володимира була відслужена Всенічна.

Субота 13 серпня була призначена для молоді з тим, що й програму для молоді опрацював окремий комітет. День Молоді відбувся на оселі „Київ” в Оквил. День був

розпочатий Божественною Літургією під проводом Єпископів Івана з Едмонтону й Антонія з США. По обіді слідувала програма для молоді. Так програма п'ятниці, як і програма суботи, були утруднені великою спекою, що охоплювала всю Північну Америку, отже й Канаду. Ці обставини змінилися на краще, коли програма святкувань продовжувалася в Гамільтоні, у відповідних модерних приміщеннях із системою охолоди.

Моментом особливішого значення суботнього дня був бенкет у гамільтонському конвенційному центрі, властиво, у двох його залях. Господарем бенкету був о. д-р Ігор Куташ. В програму бенкету входили привіти від представників цивільних владей. Українську Православну Церкву вітав дост. міністр Рей Гнатишин — від канадського уряду, д-р Петро Саварин — від СКВУ, д-р Дмитро Ціпівник — від КУК, проф. Іван Самійленко — від УНРади, Ярко Скрипник — від СУС, посадник Гамільтону Б. Морров, міністр громадянства Онтаріо Дж. Філіпс.

Крім Владики Митрополита Василія гарне слово привіту виголосив Архиєпископ Константин із США, а вся програма була завершена виконанням частини з оперети „Запорожець за Дунаєм” Д. Гулака-Артемовського. Цю частину виконували солісти: Віктор Шевель, Ліда Левінська і Макар Сушко при акомпаньєменті на піяніно Оксани Сушко. Бенкет був завершеннем святкового дня, суботи. Наближалась неділя 14 серпня — День Хрещення України, і наше ювілейне святкування його.

4. ДЕНЬ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ, 14 СЕРПНЯ

Богослуження в неділю 14 серпня і святковий концерт відбувалися у великому спортивному колізеумі міста Гамільтону. Приготовлення колізеуму для нашого вжитку вимагало багато праці. Тут треба було устаткувати всю звукову систему й розставити по відповідних місцях кіноапарати СВС, щоб фільмувати Богослуження для передачі по всій Канаді в програмі „Мітінг Плейс” в неділю 18 вересня: треба було розставити апаратуру для фільмування Богослуження для

т.зв. „відеотейпів”, чим завідував студент техніки фільмування Тарас Василів; крім того, Орест Сушко приготовляв записи Богослуження і концерту для вироблення платівок. А все це вимагало багато праці. Але всі ці турботи і вся ця праця оправдали себе вповні.

Настав ранок Великого Дня. На означеному місці колізеуму стояв великий престіл. Трохи далі, насередині, була готова катедра для служачих Архиєреїв; масовий збірний хор, що складався з шести-семи соток голосів (під диригентурою Нестора Олійника), був розставлений на передніх підвищених місцях великого стадіону; люди почали займати місця й поволі наповнити нижчу частину крісел. Кольоворі крісла, різні кольори жіночого одягу, а зокрема кольори хористів, почали надавати стадіонові особливо урочистого вигляду. Біля 8-ої години ранку в одному бічному вході появляється процесія вівтарних хлопців із свічками в руках, — іх було 60-70 осіб. За ними йшли священики в рясах й епітрахілях — це ті, що не служили, а мали стояти навколо престолу, творячи другий ряд перед вівтарними хлопцями. Далі йшли священики в повному літургічному облаченні — це ті, що мали співслужити з Архиєреями. Останніми в процесії йшли Митрополити: Митрополит Василій, Митрополит Іриней — Первоієрарх вільної Сербської Православної Церкви, та Митрополит Із'яслав — Первоієрарх Білоруської Православної Церкви; два Архиєпископи: Константин Чікагський з Української Православної Церкви в США і Володимир з Української Православної Церкви в Австралії і Новій Зеландії; два Єпископи: Іван Едмонтонський та Антоній Нью-Йоркський.

Вівтарні хлопці пішли двома рядами просто аж на підвищення, за престіл, і стали навколо нього, творячи зовнішній ряд, а повно облачені священики залишилися коло катедри, на якій мав бути виконаний обряд облачення Митрополита Василія. Інші Архиєреї пішли облачатися в одній із кімнат колізеуму.

Процесійний хід, спів духовенством тропаря „Спаси, Господи, людей Твоїх”, а згодом підхоплення цього співу масовим збірним хором та співання інших

відповідних пісень, починає наповнюти стадіон з цементу та металу живим духом святкуючих православних українців. Люди підходять і заповняють більше крісел . А це добра ознака. Диякони — Євген Рудич, Славко Новицький і Тарас Удод під проводом прото-диякона з Міннеаполісу Юрія Корсуня служать навколо виконуючого обряд входу і моління Владики Митрополита Василія, спів „Ввійшов єси, Архиерею” — все це таке урочисте й захоплююче, отже й сповіщаюче, що настає небувалий день, небувале Свято.

Обряд приготовлень — закінчений. Повно облачені Архиєреї вийшли й зайняли свої місця біля Митрополита Василія. Тут іх сім Владик. Три Владики: Сотіріос — представник Патріярха Димитрія, і Все-волод — представник Архиєпископа Яковоса, і один американець індійського походження, православний Єпископ, стали на призначенні їм місця праворуч престолу. Там були також представники від інших Церков. Серед духовенства було біля 10 отців з Української Православної Церкви в США, два священики з Австралії, один з них, прот. Юрій Семенчук, презентував УПЦеркву (Автокефальну) в Австралії, що є в юрисдикції Митрополита Василія, та Митрат Михайло Галиця з Лондону, Англія

Все готове до звершення Чину Божественної Літургії. Митрополит Василій благословляє Голові Президії Консисторії іти і проголосити початок Служби. Він іде і виголошує: „Благословенне Царство...”, а вся зібрана святкова громада пускається в надзвичайно миле душевне піднесення й переживання Божественної Літургії. То справді було урочисте служення й урочисте переживання. Все служення іде легко; спів масивного хору хоч і надзвичайно могутній, то все-таки спокійний, мілій, всеохоплюючий.

Настає час Малого Входу, починається спів „Прийдіть, поклонімось і припадім до Христа...” А там „Усі ті, що в Христа охрестилися, в Христа одягнулися. Алилуя!” Все таке могутнє, таке проймаюче людську душу і всю істоту. Співається „Херувимську пісню”.

Яке піднесення! Пізніше самі хористи говорили, що із-за великого зворушення, їм було тяжко співати. Ось

настав час на молитовне поминання під час Великого Входу. Завважується, що прислужникам студентам теології виступають сльози; але вони не самі: таких було багато духовних і мирян. Богомільний народ починає відчувати неймовірну духову силу, небувале душевне оживлення.

Хор співає „Вірую в Єдиного Бога...” і проспівав до кінця, а Архиєреї і все духовенство ще в процесі виконання обряду взаємного примирення й цілування. Предстоячий Владика Василій починає вголос проказувати *Символ Віри*; до нього прилучилися інші Архиєреї й священики; це проказування пішло по голосниках усього стадіону і так вся громада святкуючих людей — коло сім тисяч осіб, стали проказувати цей Символ кожне про себе, що вийшло в повторне приречення, дане кожним з них при Хрещенні. Це момент неймовірного духового піднесення. За тим іде звершення Євхаристійного Канону, слідує ангельське співання й моління: „Достойно і праведно є”, „Свят, Свят, Свят”, „Тебе славимо”. Ось момент перетворення Святих Дарів, спонтанний поклін усіх, що стоять навколо престолу. Незадовго слідують могутні виклики протодиякона Юрія Корсуня. Що за диво, що за спів...

Як шкода, що свідками й учасниками цього всього не могла стати багата більша громада богомільних і богообоязних людей. Але, як звичайно, не всі звані відзываються на найурочистіші заклики, прохання. Таке буває і в нас.

Коли настав час, то вся велика громада людей взялась проказувати Молитву Господню *Отче наш!*... Інший зворушливий момент — многолюдне причастя духовенства і мирян, на що треба було поставити отців з чотирьома Чашами.

Наближається закінчення Божественної Літургії, — може єдиної того роду за час нашого бурхливого двадцятого століття. А може й за все тисячоріччя. Владика Митрополит Василій, як перший служитель цього Великого Дня, проголошує в двох мовах свою Архипастирську Заяву, звернену до всіх українців, по всьому світі сущих. Наші ж святкування всесвітнього

масштабу! Неповторно сильна Божественна Літургія — звершена. Владика Митрополит поблагословив людей на відпуст, протодиякон і диякони проголошують мно-
голіття, а хор співає його: Владиці нашому, духовен-
ству і всім українцям по всьому світі сущим.

Ми довго-довго приготовлялися до святкування 1000-річчя Хрещення України, але ніхто не міг вплину-
вати, щоб аж так благоговійно, і так зворушливо закінчити його. А ось Господь зібрав нас, розбитих, розсварених, часто нівечених своїми власними прим-
хами, чужими нападами й оскарженнями нас в мисли-
мих і немислимих воєнних злочинах, — нівечених судами над Дем'янюками, — таких Господь зібрав нас у семитисячну громаду і ніби спеціально відкрив нам, що саме ми святкуємо в це наше Велике Тисячоріччя, і що ми повинні були святкувати.

5. ВЕЛИКИЙ ДУХОВИЙ КОНЦЕРТ

Але неділя 14 серпня — День Хрещення України, ще не закінчився. По Богослуженні був бенкет. Його господарем був о. Василь Макаренко, а головним промовцем Голова Президії Консисторії — прот. Степан Ярмусь. В програмі бенкету привіти нашій Церкві виголосили слідуючі особи: Архиєпископ Володимир від православних українців Австралії; Пастор Браен Прідо від Англіканської Церкви Великої Британії і Канади; Єпископ Іван від Західної Єпархії; посадник міста Гамільтону Б. Морров; Єпископ Всеволод від православних українців в юрисдикції Константинопільської Патріархії і Архиєпископа Яковоса; Єпископ Сотіріос від Патріарха Вселенського Димитрія; о. Реналдо Кекіс від українців католиків у Канаді і митрат Василь Романюк — довголітній в'язень совєтських тюрем, від себе й усіх терплячих українців.

Негайно по закінченні бенкету, в Коппс Колізеум, відбувся Ювілейний Духовний Концерт під проводом Орисі Сушко. Так як ранішнє Богослуження, так і „Концерт Тисячоріччя”, відбулися на високому духовному рівні. Виконавцями концертної програми були: ансамбль бандуристів під проводом Оксани Метулин-

ської; Молодіжний хор під проводом Віктора Ковалинка; Дитячий збірний хор під проводом Андрія Бурака; Ювілейний хор під проводом Нестора Олійника; сестри-скрипачки Климашко та Ювілейна оркестра під проводом Івана Пасерба. Сценічним директором був Петро Олешкевич. Виступ Ап. Андрія — Володимир Кіт, в ролі апостолів: Роман Литвинчук, Катерина Мудра і Христя Шледевич. Церемоніальний вихід Княгині Ольги виконала Оксана Сушко; а такий же вихід Князя Володимира виконав Андрій Ярмусь.

Вся програма концерту була високої якості; всі точки добірні й відповідні до святкового моменту. Всеслюдний спів пісні „Реве та стогне Дніпр широкий” зробив поражаюче враження. Тому можна без перевірки сказати, що ввесь глибокий душевний досвід з ранішнього Богослуження і з Концерту Тисячоріччя — це великий дар Бога українській людині, запорука живучості української людини й заохота для неї жити, змагатися і працювати далі. Бо Неділя 14 серпня 1988 р. — це таки тріумф українців за все минуле, як і живе заохочення їх змагатися за майбутнє.

Щождо самих ювілейних святкувань, — вони стали оправданням усіх наших приготувань, понесення чималих коштів, всієї нашої праці. Але ми не були самі в нашій підготовній праці. Ось, наприклад:

Задумом і довгими заходами куратора Альбертського Провінційного музею, Дейвида Гоа, на відзначення нашого тисячоріччя була приготована багата похідна вистава обрядово-літургічних картин під назвою „Сізонс офф Селебрейшон” — сезони святкувань, яка, починаючи від 1987 року, мала виставлятися по різних містах Канади до кінця 1989 року. Ця вистава викликала чимале зацікавлення нашою духовістю з боку канадців різного етнічного походження, а в тім з боку студентів середньої школи, які пишуть есеї на теми нашої Церкви та її тисячоріччя і просять нас посилати їм матеріали для їхньої праці.

В журналі *Air Canada — en Route*, за серпень-вересень 1988 р., опубліковано безоплатне оголошення про наші святкування в Торонто-Гамільтоні, — пів

сторінки з кольоровою іконкою Свв. Володимира і Ольги. Це оголошення рознесло вістку про наше святкування по всьому світі.

Телевізійна компанія CBC зфільмувала наше гамільтонське Богослуження 14 серпня 1988 р. для висвітлення його для всієї Канади в її програмі „Мітінг Плейс” в неділю 18 вересня 1988 р.

А видавництво гамільтонського щоденника „Спектатор” дало на наші святкування чек на \$1000.00.

Отож, тисячоріччя Хрещення Русі-України святкували не тільки православні українці вільного світу: з нами святкувала Канада, з нами святкував увесь світ.

**Блаженніший Василій
Митрополит Вінніпегу і всієї Канади**

УРОЧИСТА ЗАЯВА МИТРОПОЛИТА ВАСИЛІЯ

**З нагоди Ювілейного Богослуження, що відбулося
в день Хрещення України 14 серпня 1988,
в Коппс Колізеум міста Гамільтону**

Во Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа.

Слава, похвала й подяка Всевишньому Господу Богу, що сподобив нас дочекатися цього великого моменту, — завершення першого і початку другого тисячоріччя Хрещення України в Святу Православну Віру.

Прославяймо ж Бога, радуймося, веселімося й святкуймо цей день, бо це день Великого Ювілею українського народу, неповторне свято українців в Україні і по всьому світі сущих.

Як представитель цього великого молитовного збору, який маніфестує собою собор святкуючої Української Православної Церкви й українського народу всього вільного світу та всіх тих братів і сестер наших, що терплять і прагнуть визволення з політичної неволі, з тюрем, повернення із заслання, — всіх сердечно вітаю й поздоровляю з нагоди відзначення цього свята. Тиждень тому ми почали святкування його в Храмі й оселі Св. Апостола Андрія Первозванного в Святі Бавнд Бруку під проводом Митрополита Мстислава, а сьогодні закінчуємо це всеукраїнське святкування в Гамільтоні.

Від імені всіх тут зібраних Архиєреїв Української Православної Церкви; від всього всечесного духовенства й благочестивого чернецтва та від імені всіх зібраних на це свято братів-сестер українців вітаю і поздоровляю з цим Великим Ювілеєм нашу Матір Україну, невільну Українську Автокефальну Православну Церкву та ввесь благочестивий український народ. Сьогодні ми всі святкуємо це небувале свято. А святуючи, молимо Господа Бога, щоб Він, Добрій, поблагословив нас ще більшим святом, — святом визволення України, Української Автокефальної Православної Церкви й усього українського народу з полі-

тичної і духової неволі і щоб вчинив нас господарями своєї долі й своєї Землі.

А ми всі, перебуваючі по всьому світі, стіймо міцно у Вірі батьків, у Вірі правій і чистій, пам'ятаймо про наші урочисті приречення, дані при Хрещенні, і виконуймо іх Господу Богу — на славу, а нам самим — на спасіння.

Утверди ж, Боже, на дорозі правди й волі Святу Українську Православну Церкву й український народ сьогодні, і завжди, і на віки вічні.

Амінь

Дня 14-го серпна 1988 Р.Б.
Гамільтон, Онтаріо, Канада

ДО ТИСЯЧОРІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

КОРОТКИЙ ХРОНОЛОГІЧНИЙ ДОВІДНИК

РОКИ:

1 - 33: Різдво, життя, місія спасіння, розп'яття, смерть і Воскресення Господа нашого Ісуса Христа. Зшестя Св. Духа на Апостолів ѹ основання Церкви Христової на землі.

33 - 90: Початки Апостольської проповіді. Переслідування Апостолів. Апостольський Собор в Єрусалимі 51 року. Місійна праця Апостолів. Апостол Андрій на Українській землі. Писання Книг Нового Завіту. Початки переслідування християн у Римській Імперії.

90 - 313: Поширення Християнства ѹ основання Помісних Церков. Доба переслідувань і боротьби з ранніми ересями. Проголошення свободи для християн Міланським Едиктом за Константина Великого 313 р.

325 - 787: Боротьба з єретиками. Доба Вселенських Соборів, поділи Християнства і розвиток богословської мислі.

325: Перший Вселенський Собор, осуд аріянства і встановлення 7 членів Символа Віри.

381: Другий Вселенський Собор і доповнення Символа Віри 5 членами, до 12 членів.

431: Третій Вселенський Собор, осуд несторіянства і визнання Діви Марії Богородицею. Відділення від Православної Церкви несторіянства.

451: Четвертий Вселенський Собор і поглиблення Христологічної науки Православної Церкви. Відділення від Православія Арм'янської (Вірменської) Церкви. Початки монофізитства (наука, що в особі Христа одна природа).

553: Продовження неспокою через монофізитство. Схликання **П'ятого Вселенського Собору**, відпад від Православія інших Східних (Орієнタルних) Церков. Поява пісні „Єдинородний Сину”, що співається на Святій Літургії.

680, 692: **Шостий Вселенський Собор.** Осуд монофелітства (наука про одну волю в Особі Ісуса Христа), затвердження постанов Вселенських Соборів і кодифікація тих постанов, (канонів). Виразніші конфлікти з Римом.

787: З приводу іконоборства, скликання **Сьомого Вселенського Собору** і затвердження пошани Ікон.

843: Перемога над іконоборством і встановлення Свята Православія, яке святкується (тільки Східньою Православною Церквою) в першу Неділю Великого Посту. Рим цього Свята не прийняв.

862 - 865: **Перше Хрещення Русі-України** за князя Аскольда і Патріарха Фотія. Боротьба Фотія з ересью Західної Церкви, відомою під назвою **Філіокве**, яка з'явилася на Заході в VI стол. Рим боровся проти цієї ересі до 1014 року. Патріарх Фотій і папа взаємно себе виклинали, але обидві сторони пробували ситуацію направляти. З 1014 року Східня Церква перестала згадувати папу на Богослуженнях.

955: Хрещення Княгині Ольги в Константинополі.

988: **Велике Хрещення Русі-України** за Володимира Великого, Православіє стає державною релігією Русі-України. Україна збагачується християнською культурою і затверджує зв'язки з Візантією.

1051: На Митрополичий Престіл Києва і всієї Русі обрано першого русича-українця Іларіона.

1054: Формальне роз'єднання між Східною Православною і Західною Церквами, яке триває по сьогоднішній день.

988 - 1240: Русь-Україна збагачується святоотців-

ською християнською літературою й розвиває свою власну. Східне Православіє вкорінюється все глибше. Київська Русь боронить Європу перед навалами азійських кочових народів.

1240: Упадок Київської Русі під навалом азійських орд, татар. Упадок Київської Митрополії, початок утисків та неволі.

1299: Митрополит Максим (грек) залишає свій Київський престіл і переселюється на північ до міста Володимира. Його наслідник Митр. Петро (українець) переселюється до Москви, але далі титулюється „Митрополитом Київським і всієї Русі”. Митрополити Московські титулувалися „Митрополитами Київськими і всієї Русі” біля 150 років.

1362: Київська Русь і Київ були поступово відбиті від татар Литовським князем Ольгердом і прилучені до Литовського Князівства, і через те, з приводу династичної злуки Литовського Князівства з Польщею 1569 року, Київська Русь опинилася в системі Польщі.

1362 - 1596: На початку XVI століття, за Митрополита Йосифа II (1507-1522), на землях України, що належали до Литовського Князівства, була проголошена нова Митрополія, „Київська і Галицька”. Як окрема „Київська Митрополія”, вона повернулася в юрисдикцію Патріярха Константинопільського 1470 року.

1581: Острізька Біблія: Вихід з друку першої повної Біблії в православному світі, з дукарні в Острозі, Західна Україна.

1596: Під впливом єзуїтів і польських католицьких властей, Митрополит Київської Русі і частина Єпископів, зібравшись на Собор, проголосили т.зв. Берестейську Унію і перейшли в юрисдикцію папи. Два Єпископи, духовенство і маси мирян залишилися вірними Східній Православній Церкві. Між українцями почалася довга релігійна боротьба, яка під різними видами продовжується досі.

1632: Створення Києво-Могилянської академії; розвиток православної богословської мислі в Україні.

1686: 1654 р. українська Козацька Держава заключила політичну спілку з Московщиною, яка підступно поневолила Україну зовсім. Внаслідок того, 1686 року Київська Православна Митрополія була приневолена ввійти в систему Московського Патріярхату (він був створений 1589 р.). В стані такого поневолення Українська Православна Церква була до 1921 року.

1921 - 30: Київська Митрополія, останньо на статусі екзархату Московської Церкви була до часу Всеукраїнського Церковного Собору, який відбувся в жовтні 1921 року й оснував нову формaciю, Українську Автокефальну Православну Церкву, під проводом Митрополита Василя Липківського. Ця формaciя проіснувала до 1930 р., коли за Митрополита Борецького вона, під тиском комуністичних властей, була зліквідована формально і фізично.

1942: За часу окупації України німецькими властями, 1942 року було відновлено нову формaciю Української Автокефальної Православної Церкви, традиційного устрою. Формaciя ця постала з благословення Первоієрарха Автокефальної Православної Церкви в Польщі, Митрополита Діонісія. З його благословення, Первоієрархом УАПЦ став Митрополит Полікарп. Ієрархія цієї Церкви вийшла на еміграцію. По смерті Митрополіка УАПЦ на чужині очолював Митрополит Ніканор. По смерті Митрополит Ніканора, парафії УАПЦ на чужині, в Західній Європі, Англії, Австралії перейшли в юрисдикцію Митрополита Мстислава — Первоієрарха Української Православної Церкви в США.

1957 - 1960: Українські Православні Церкви в діаспорі: Українська Греко-Православна Церква в Канаді, Українська Православна Церква в США і Українська Автокефальна Православна Церква на чужині 1957 року проголосили духове об'єднання Трьох Українських Православних Митрополій, яке, формально, існує по сьогоднішній день, хоч первісний характер цього об'єднання тепер змінений. В Соборному Посланні Ієрархії цих Церков, що зібралися на спільну Конференцію в Вінніпезі, 30 квітня 1960 року було проголошено, що „поза межами України існує тільки одна Українська

Православна Церква, — Церква автокефальна, з устроєм соборноправним, — яка тепер складається з трьох Митрополій: Української Греко-Православної Церкви в Канаді, Української Православної Церкви в Сполучених Штатах Америки й Української Автокефальної Церкви на чужині (в Європі та в Австралії).

Поза Україною існують інші формaciї православних українців, (різні юрисдикції), які до духової формaciї Трьох Митрополій не належать. Православна Церква в Україні, тепер є лише Екзархатом Московської Патріярхії. Під натиском руху за відновлення УАПЦ в Україні, Московська Патріярхія пішла на деякі уступки і дозволила Екзархатові називати себе „Українською Православною Церквою”.

ДО СІМДЕСЯТИРІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В КАНАДІ

1918 - 1988

1988 року сповнилося 70-річчя Греко-Православної Церкви в Канаді. Те сімдесятіріччя в головніших датах і подіях представляється ось так:

1918: Липень 18-19: 150 делегатів, з трьох степових провінцій, відбули З'їзд в Саскатуні, який постановив організувати „Українську Греко-Православну Церкву в Канаді”.

1919: Червень: Митрополит Платон, Голова Автокефальної Церкви в Україні, визнав новозорганізовану Українську Греко-Православну Церкву в Канаді, як самостійну Українську Церкву.

Листопад 15: В Саскатуні відкрито першу Богословську Семинарію для вишколення українських православних священиків.

Грудень 10: Митрополит Германос, з Антіохійської Патріярхії, погодився бути духовним опікуном Української Греко-Православної Церкви в Канаді, не нарушуучи її самостійності.

1920: Березень: Семен В. Савчук, Петро Самець і Дмитро Ф. Стратійчук висвячені в священики УГПЦ в

Канаді, Митрополитом Германосом в Ст. Пол, США.

1920 - 1922: Першим Адміністратором УГПЦеркви в Канаді був о. д-р Микола Копачук.

1922 Чесівень 18: о. С. В. Савчук, довголітній Адміністратор УГПЦеркви в Канаді, в Саскатуні, відправив першу Літургію українською мовою.

1924: Квітень: Засновано офіційний церковний орган „Православний Вісник”, за редакцією о. В. Кудрика.

Липень 17: На Соборі в Йорктоні вибрано ВПреосвященнішого Іоана Теодоровича, Архиєпископа Української Православної Церкви в Сполучених Штатах Америки, Єпископом Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Він опікувався цією Церквою до 1947 р.

1929: Травень 1: Українська Греко-Православна Церква в Канаді формально заінкорпорована Актом Канадського Уряду.

1946: Липень 25-30: Дев'ятий Собор одобрив заснування Колегії Св. Андрея у Вінніпезі, як вищої Богословської школи. Офіційне відкриття Колегії Св. Андрея відбулося у вересні 1946 року в будинку 259 Чорч Авенью, Вінніпег.

1947: Листопад 12-13: Надзвичайний Собор у Вінніпезі обрав Архиєпископа Мстислава Скрипника Єпископом Української Греко-Православної Церкви в Канаді, який уступив 1950 р. Тимчасову ієархічну опіку над УГПЦерквою в Канаді перебрав Митрополит УАПЦ, Полікарп.

1951: Серпень 8-9: Надзвичайний Собор у Вінніпезі обрав Митрополита Іларіона Первочархом Української Греко-Православної Церкви в Канаді з осідком у Вінніпезі та Архиєпископа Михаїла — Єпископом Східньої Єпархії з осідком в Торонті. З того часу УГПЦерква в Канаді стала Митрополією.

1951 - 1955: Головою Президії Консисторії був о. Митрат Єроним Грицина. Він упокоївся в Бозі 24 вересня, 1965. Головою Президії став о. С. В. Савчук.

1959: Отця Григорія Метюка висвячено у Єпископи УГПЦК і призначено його для Західної Єпархії з

осідком в Едмонтоні. Таким чином УГПЦ в Канаді вже мала Митрополита, двох Єпископів, 89 священиків, 305 громад і 140,000 вірних.

1962: Червень 14: На основі Акту Манітобської Легіслатури Колегія Св. Андрея увійшла в Асоціацію з Манітобським університетом.

1963: Травень 19: Надзвичайний Собор УГПЦ Церкви в Канаді. Висвячення о. Бориса Яковкевича на Єпископа Саскатуну і помічника для Митрополита у Вінніпезі.

Жовтень 7: Упокоївся в Бозі ідеолог і один з основоположників організаційної структури Української Греко-Православної Церкви в Канаді, редактор, письменник, бл. п. о. Прот. Василь Кудрик.

1964: Липень 4: Офіційне відкриття нових будинків Колегії Св. Андрея на площі Манітобського Університету.

1965: Травень 22-24: Тринадцятий Собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Собор заявив протест проти переслідування Християнства за „Залізною Заслоною”, а Митр. Іларіон проголосив спеціальне Послання в Україну. На становище Голови Президії Собор переобрав прот. Т. Ковалишина. Прот. Т. Ковалишин вперше був обраний на становище Голови Президії в травні 1963. Він упокоївся в Бозі 22 липня 1966. В листопаді 1966 р. на голову Президії обрано прот. Ф. Керніцького.

1968: Липень 5-7: Надзвичайний Ювілейний Собор у Саскатуні для відзначення 50-ліття Української Греко-Православної Церкви в Канаді, який наголосив потребу духового будівництва.

1969: Червень 25: З нагоди Року Молоді, Собор Єпископів Української Греко-Православної Церкви в Канаді видав спеціальне Послання на благословення української православної молоді.

1970: Липень 30-серпень 2: Чотирнадцятий Собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Собор обрав прот. Д. Лучака на становище Голови Президії та одобрив постанову Консисторії про прийняття Укра-

їнської Православної Церкви (Автокефальної) в Австралії під духову опіку Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

1972: Березень 29: Упокоївся в Бозі Первоєпарх Української Греко-Православної Церкви в Канаді, Митрополит Іларіон у мірі д-р Іван Огіенко. Первоєпархом Церкви став Митрополит Михаїл.

1974: Травень 11: Відбулося відкриття нового канцелярійного будинку Консисторії Української Греко-Православної Церкви в Канаді під числом 9 Ст. Джонс Авенью в Вінніпезі.

1975: Липень 2-5: П'ятнадцятий Собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді. На Митрополичу Катедру обрано Архиєпископа Андрея й переобрано на ще одну каденцію голови Президії прот. Дмитра Лучака. Прот. Миколу Дебрина обрано кандидатом у Єпископи. Висвячення у Єпископи відбулося 21-го грудня 1975.

1977: Травень 18: Упокоївся в Бозі Митрополит Української Греко-Православної Церкви в Канаді, Михаїл (Хороший).

1978: Липень 16: Висвята в Єпископи Української Греко-Православної Церкви в Канаді Архимандрита Василія (Федака).

1980: Липень 3-6: Шістнадцятий Собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді. На становище Голови Президії Консисторії Собор обрав о. д-ра Григорія Удода та апробував приготування до відзначення 1000-річчя Хрестення України в Св. Православну Віру.

1981: Березень 30: Упокоївся в Бозі Архиєпископ Миколай (Дебрин).

1983: Жовтень 28: Упокоївся в Бозі священик-піонер, довголітній адміністратор УГПЦеркви в Канаді та Голова Президії Консисторії, о. д-р Семен В. Савчук.

Листопад 28: Надзвичайний Собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді і висвята в Єпископи Архимандрита Івана (Стінки).

1984: Березень 24: Упокоївся в Бозі Архиєпископ Борис (Яковкевич).

1985: Лютий 2: Упокоївся в Бозі Первоієрарх Української Православної Церкви в Канаді, Блаженніший Митрополит Андрей (Метюк).

Липень 4-7: Сімнадцятий Собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді. На Митрополичу Катедру Української Греко-Православної Церкви в Канаді Собор обрав Архиєпископа Василія (Федака), а на становище Голови Президії Консисторії обрано о. д-ра Степана Ярмуся.

1986: Підготовні святкування 1000-річчя Хрещення Русі-України відбулися в межах усіх трьох Єпархій Української Греко-Православної Церкви в Канаді та по інших центрах.

1987: Серпень 13-16: Всеканадські святкування 1000-річчя Хрещення Русі-України в Святу Православну Віру в Саскатуні, Саскачеван, Канада. 14 серпня відбувся Надзвичайний Ювілейний Собор; 15 серпня відкриття і посвячення пам'ятника Св. Володимира (репліка такого пам'ятника в Києві).

1988: Серпень 3-5: Початок Великих Святкувань 1000-річчя Хрещення Русі-України в Святу Православну Віру в Святій Бавнд Бруку, США під проводом Блаженнішого Митрополита Мстислава;

12-14 серпня: продовження і завершення цих святкувань у Торонто-Гамільтоні, Канада, під проводом Блаженнішого Митрополита Василія.

1989: Жовтень 21-22: Надзвичайний Собор Української Православної Церкви в Канаді, Катедра Пресв. Тройці в Вінніпезі; обрання її висвята Єпископа Юрія (Каліщук); Собор ухвалив резолюцію про встановлення нормальних стосунків між УПЦерквою в Канаді і Константинопольською Патріархією.

* * *

1989, в Україні: Серпень 19: Парафія Свв. Апп. Петра й Павла у Львові стала першою парафією Української Автокефальної Православної Церкви, у проводі якої став Архієпископ Іоан. В межах УАПЦ створено й активізовано Всеукраїнське Православне Братство. Ієрархія УАПЦ й управа Всеукраїнського Братства заявили бажання православних українців стати під духову опіку Вселенського Патріярха Димитрія.

Оформлення й редакція
Прот. С. Ярмуся.

УКРАЇНСЬКА ГРЕКО-ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В КАНАДІ

Історичний нарис.

Українська Греко-Православна Церква в Канаді була організована в 1918 році. Її заснували українські поселенці із Західної України (Галичини), які емігрували до Канади. У своєму рідному Краю вони належали до Української Греко-Католицької Церкви (Уніяцької), але тому що в Канаді не було греко-католицького духовенства, то їх було приділено до римо-католицького духовенства, священики якого були або французи, або поляки.

Українці греко-католики неодноразово зверталися до церковної влади в Галичині і в Римі, щоб було дозволено греко-католицьким священикам емігрувати до Канади. Але їхні прохання були зігноровані, і скоро виявилось, що Рим має намір навернути всіх греко-католиків на римо-католицизм.

Багато вірних греко-католиків, які пам'ятали, що їх предки були православними аж до Берестейської Унії 1596 року, вирішили повернутися до Православія. В наслідок цього були скликані установчі збори в Саскатуні 18-го і 19-го липня 1918 року, на які прибуло 150 делегатів з усіх українських поселень у Канаді. Після двохденних серйозних дискусій збори одноголосно вирішили організувати Українську Греко-Православну Церкву в Канаді. На нарадах вони постановили, що:

„Українська Греко-Православна Церква оцим постановляє, що її віра й догми є такими, як і в існуючих Грецьких Православних Церквах, і що вона визнає віру й догмати прийняті на Перших Семи Вселенських Соборах Християнської Церкви”.

Далі Збори делегатів проголосили, що Українська Греко-Православна Церква в Канаді є само-урядуюча релігійна установа, незалежна від будь-якої іншої церковної влади чи юрисдикції, але уважає себе і прагне

бути в молитовному єднанні з іншими Православними Церквами Сходу.

На зборах також було організоване Українське Греко-Православне Братство, якому було доручено поробити відповідні заходи з іншими Православними Церквами або місіями в Північній Америці, щоб вони взяли новоорганізовану Церкву під свою духову опіку до часу, поки ця Церква буде мати власного єпископа. Згідно з цим дорученням братство звернулося до Архієпископа Олександра (Немолевського) з Російської Православної Місії в Північній Америці і опрацювало з ним відповідну угоду (за згодою також Митрополита Платона (Рождественського), який тоді прибув з України). Але Архиєпископ Олександер, під політичним тиском, публічно відкликав ту угоду.

У зв'язку з таким розвитком подій, братство звернулося до Германоса, Митрополита Селевкії, Антіохійського Патріярхату, який в той час перебував в Америці. Митрополит Германос відкликнувся позитивно і таким чином став першим єпископом Української Греко-Православної Церкви в Канаді і залишився ним від 1919 до 1924 року. Під час його урядування кількість членів Церкви скоро зростала. Церква притягала тисячі православних українців, які прибули до Канади не лише з Галичини, але також з Буковини та інших областей України.

В 1924 році з України прибув Єпископ Іван Теодорович, а тому Митрополит Германос передав йому всі духовні і пасторські обов'язки. На цей час Церква виросла до 70 громад і 12 місійних священиків. Архиєпископ Іоан (Теодорович) перебував у США, а до Канади приїжджав щоліта, і так аж до 2-ї Світової Війни. Після війни, в 1947 році, з Європи прибув Архиєпископ Мстислав (Скрипник), який був висвячений із благословення Митрополита Діонісія, і він став першим єпископом Української Греко-Православної Церкви в Канаді, що постійно перебував у Канаді.

В повоєнні роки число членів збільшувалося тисячами за рахунок прибуття нових емігрантів, які походили з різних частин України, включаючи 30 священиків

і 4 єпископи. Одним з них був Митрополит Іларіон (Огієнко), попередньо Митрополит Холмський і Підляський в Польщі. Він був висвячений в 1940 році Митрополитом Діонісієм. Православна Церква в Польщі відпустила Митрополита Іларіона і перевела його в юрисдикцію Константинопольського Патріярха.

В 1950 році Архиєпископ Мстислав переїхав до Америки. Тоді в 1951 році у Вінніпезі відбувся Собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді, який став поворотним пунктом в історії цієї Церкви. Собор звернувся до Митрополита Іларіона очолити Церкву, і він погодився. На Соборі його вибрали Первоєпархом із титулом „Митрополит Вінніпегу і всієї Канади”. Церква була поділена на три спархії. Вінніпег став осідком Митрополита, а Катедрою стала церква Пресв. Тройці і центром Середньої Єпархії. Архиєпископ Михаїл (Хорош) став правлячим єпископом Східної Єпархії (єпископ Михаїл був висвячений із благословення Митрополита Діонісія), а 1959 р. у єпископи був висвячений Андрей (Метюк — колишній учень Іларіона, професора Огієнка), який став єпископом Едмонтону і Західної Єпархії.

Митрополит Іларіон очолював Українську Греко-Православну Церкву в Канаді до 1972 року. Під його проводом Церква видала багато літургічних книг (багато з цих книг були перекладені на українську мову самим митрополитом), а в 1962 році Британське і Закордонне Біблійне Товариство надрукувало українську Біблію, яку на українську мову переклав Митрополит Іларіон. За керівництва Церквою Митрополитом Германосом і його наступником Архиєпископом Іоаном (Теодоровичем) до Церкви прийшло багато людей — навертались навіть цілі громади. Під проводом Митрополита Іларіона Церква виросла як організаційно так і духовно. За його урядування було збудовано багато церков та церковних заль, виховних інституцій (включно з Колегією Св. Андрея при Манітобському Університеті, яка має Факультет Богослов'я), літніх таборів і багато інших виховних і культуральних закладів. Митрополит Іларіон створив також Собор єпископів. Крім того, своїм керівництвом і

посвятою Митрополит Іларіон оживив поміж вірними ентузіазм і сильне відчуття православної свідомості.

Після смерті Митрополита Іларіона в березні 1972 року Церкву очолив Архієпископ Михаїл (Хорош), як діючий Митрополит. Але він помер 16-го травня 1977 року. Діючи по лінії рекомендацій Консисторії, 15-ий Собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді, який відбувся від 2-го до 5-го липня 1975 року у Вінніпезі, Митрополитом Вінніпегу і всієї Канади вибрав Архієпископа Андрея. 6-го липня 1975 року Митрополит Андрей був інtronізований у Катедрі Пресвятої Тройці у Вінніпезі. Митрополит Андрей помер 2-го лютого 1985 року.

В липні 1985 року 17-ий Собор Первоієрархом Церкви обрав Архієпископа Василія (Федака).

ОРГАНІЗАЦІЇНА СТРУКТУРА.

Первоієрарх: Його Блаженство Василій,
Митрополит Вінніпегу і всієї Канади.
Собор: Собор є найвищим законодатним
органом Церкви і складається з єпископів,
духовенства всіх чинів і делегатів від
парафій і громад.

Консисторія: 9 St. John's Avenue, Winnipeg, Man.,
Canada, R2W 1G8
Виконавча влада є в руках Консисторії,
предсідником якої є правлячий єпископ
(Митрополит). Вона складається з
єпископів і 18 членів, 9 з яких є духовні,
а 9 — миряни, вибрані на Соборі.
Консисторія відбуває свої засідання два
рази в році, або й частіше, як є потреба.

Президія Консисторії: Голова Президії
— митр. прот. д-р Степан Ярмусь.
Президія виконує всі резолюції і постанови
Собору й Консисторії, а також відповідає
за всі адміністративні справи Церкви. Вона
складається з 5-ти членів. Голова Президії є
духовна особа і вибрана Собором. Два

члени з духовенства і два члени з мирян є
вибрані Консисторією з поміж своїх членів.

Собор Єпископів: Собором Єпископів керує
Митрополит, і він виносить рішення, які є
поза компетенцією і владою Єпархіальних
Єпископів.

ДЕЯКІ СТАТИСТИЧНІ ДАНІ.

(а) **Єпархії:**

Українська Греко-Православна Церква в Канаді є
поділена на три єпархії:

1. Вінніпег і Центральна Канада; Правлячим Єпископом є Митрополит Василій (Федак). Його Вікарієм є Єпископ Юрій (Каліщук).
2. Едмонтон і Західня Канада; Правлячим Єпископом є Єпископ Іван (Стінка).
3. Торонто і Східня Канада: Катедра вакантна; Єпархією управлює Митрополит Василій (тимчасово).

(б) **Загальне число вірних у Церкві** — біля 120,000.

ОСВІТНІ ІНСТИТУЦІЇ.

Колегія Св. Андрея.

У Канаді, Український Греко-Православний Семінар був заснований у 1932 році; теперішня Колегія Св. Андрея, з її Богословським Факультетом, була оформлена Парляментом Манітоби в 1946 році. Колегія Св. Андрея афілійована з Манітобським Університетом 1981 року.

Під теперішній час Колегія Св. Андрея складається з таких закладів:

(а) Богословський Факультет — вишколює і приготовляє кандидатів у священики і провідників українських громад. У Колегії чотири курси Богословія: два академічні курси — один випускний курс, що надає ступінь Магістра Богословія, а другий передвипускний, що надає ступінь Бакалавра Богословія; два спеціальні курси, один з яких надає Диплом Богословія кандидатам у священики (люди більш зрілого віку і життє-

вого досвіду), а другий — надає Свідоцтво Богословія для мирян.

(б) Центр Українських Канадських Студій, заснований у 1982 році. Це університетський заклад; він надає ступінь Бакалавра випускникам, які закінчили програму Української Канадської Спадщини.

УКРАЇНСЬКІ КУЛЬТУРНІ Й ОСВІТНІ ЦЕНТРИ.

Український Інститут Петра Могили в Саскатуні був заснований в 1916 році. Маючи такі вигоди як помешкання, бібліотеку, класні кімнати, каплицю і музей, Інститут обслуговує всі потреби студентів Саскачеванського університету.

Інститут Св. Івана в Едмонтоні був заснований у 1926 році, — також маючи такі вигоди, як студентські помешкання, класні кімнати, каплицю й бібліотеку, він обслуговує потреби громад і студентів Альбертського університету.

Інститут Св. Володимира в Торонто був заснований в 1963 році, як освітній і культуральний центр. Він має класні кімнати, театр, бібліотеку і помешкання для студентів університету. Він обслуговує всю українську громаду Торонто й околиць.

В Канаді також функціонує дев'ять літніх таборів, для обслуги православної молоді, яка поступає на вивчення української історії, географії України, літератури, мовознавства, православної віри та українських національних традицій.

ЯК ЖИТИ НА СВІТІ

СОБОРНЕ ПОСЛАННЯ СВЯТОГО АПОСТОЛА ЯКОВА

До благочестивого читача

Читачу, — читай собі це Послання, читай частіше, коли тільки маєш вільний час!

Читай завжди, коли не маєш змоги чи часу читати всі інші Послання.

Читачу, — склич усю свою родину, і перечитай це Послання вголос усім!

І запам'ятай та виконуй його, як Божий Закон!

Читачу, — читай це з чистим серцем, і відкрий своє серце для науки праведного Якова. І живи так, як навчає найбільший з Апостолів, брат Господній Яків, Єпископ Єрусалимської Церкви, Церкви Матері для всіх інших Церков!

А коли ти пробуваєш в недузі, — відкрий своє спрагле серце для Науки Апостольської, і все докладно передумай, як ти досі жив і як надалі хочеш жити.

І Милосердний Господь уздоровить тебе!

†Митрополит Іларіон

1. СОБОРНЕ ПОСЛАННЯ СВ. АПОСТОЛА ЯКОВА ПРОСІТЬ У ГОСПОДА З ВІРОЮ

1. 1. Яків, раб Бога й Господа Ісуса Христа, дванадцятьом племенам, які в Розорошенні, — вітаю я вас!

2. Майте, браття мої, повну радість, коли впадаєте в усілякі випробування,

3. знаючи, що досвідчення вашої Віри дає терпеливість.

4. А терпеливість нехай має чин досконалий, щоб ви досконалі та бездоганні були, і недостатку ні в чому не мали.

5. А якщо кому з вас нестачає мудrosti, нехай просить від Бога, що всім дає просто та не докоряє, — і буде вона йому дана.

6. Але нехай просить із вірою, без жодного сумніву. Бо хто має сумнів, той подібний до морської хвилі, яку жене й кидає вітер.

7. Нехай бо така людина не думає, що дістане що від Господа.

8. Двоєдушна людина непостійна на всіх дорогах своїх.

БАГАТСТВО НЕПЕВНЕ

9. А понижений брат нехай хвалиться вишиною своєю,

10. а багатий — пониженням своїм, бо він промине, як той цвіт трав'яний, —

11. бо сонце зійшло зо спекотою і траву посушило, — і відпав цвіт її, і зникла краса її виду. Так само зів'яне й багатий в дорогах своїх!

БЛАЖЕННА ЛЮДИНА, ЯКА ПРОБУ ПЕРЕТЕРПИТЬ!

12. Блаженна людина, що витерпить пробу, бо бувши випробувана, дістане вінця життя, якого Господь обіцяв тим, хто любить Його.

13. Випробовуваний, хай не каже ніхто: „Я від Бога випробуваний”. Бо Бог злом не спокушується, і нікого Він Сам не спокушує.

14. Але кожен спокушується, як надиться й зводиться він пожадливістю власною.

15. Пожадливість потому, зачавши, народжує гріх, а зроблений гріх народжує смерть.

ГНІВ НЕ РОДИТЬ ПРАВДИ

16. Не обманюйтесь, брати мої любі!

17. Усяке добре давання та дар досконалий походить Згори від Отця Світла, що в Нього нема переміни чи тіні відміни.

18. Захотівши, Він нас породив Словом Істини, щоб ми стали якимсь первопочином творів Його.

19. Отож, мої браття любі, нехай буде кожна людина скора послухати, забарна говорити, повільна на гнів.

20. Бо гнів людський не чинить Правди Божої.

БУДЬМО ВИКОНАВЦЯМИ БОЖОГО СЛОВА

21. Тому то відкиньте всіляку нечисть та залишок злоби, і прийміть із лагідністю всіяне слово, що може спасті ваші душі.

22. Будьте ж виконавцями слова, а не слухачами самими, що себе самих зводять.

23. Бо хто слухач слова, а не виконавець, той подібний людині, що риси обличчя свого розглядає у дзеркалі,—

24. бо розгляне себе та й відійде, і зараз забуде, яка вона є.

25. А хто заглядає в Закон досконалій, Закон волі, і в нім пробуває, той не буде забудько слухач, але виконавець діла, — і він буде блаженний в діянні своїм.

ХТО ПОБОЖНИЙ

26. Коли ж думає хто, що він побожний, і свого язика не вгамовує, але своє серце обманює, — марна побожність того!

27. Чиста й непорочна побожність перед Богом і Отцем оця: зглянутися над сиротами та вдовицями в утисках іхніх, себе берегти чистим від світу.*

НЕ ЗВАЖАЙТЕ НА ОСОБИ. НЕ ЗНЕВАЖАЙТЕ БІДНОГО

2. 1. Браття мої, не зважаючи на обличчя, майте Віру в нашого Господа Слави, Ісуса Христа.

2. Бо коли до вашого зібрання ввійде чоловік із золотим перснем, у шаті блискучій, увійде й бідар у вбогім вбранні,

*Цебто від спокус світу.

3. і ви поглянете на того, хто в шаті блискучій, і скажете йому: „Ти сідай вигідно отут”, а бідареві прокажете: „Ти стань там, чи сідай собі тут на підніжку моїм”,

4. то чи не стало між вами поділення, і не стали ви суддями злодумними?

5. Почуйте, браття мої любі, — чи ж не вибрав Бог бідарів цього світу за багатих Вірою і за наслідників Царства, яке обіцяє Він тим, хто любить Його?

6. А ви бідаря зневажили! Хіба не багачі переслідують вас, хіба не вони тягнуть вас на суди?

7. Хіба не вони зневажають те добре Ім'я, що ви ним називаєтесь?

8. Коли ви Закона Царського виконуєте, за Писанням: „Люби свого близнього, як самого себе”, то ви робите добре.

9. Коли ж дивитеся на обличчя, то чините гріх, бо Закон удоводнює, що ви винуватці.

10. Бо хто всього Закону виконує, з згрішить в одному, той винним у всьому стає.

11. Бо Той, Хто сказав: „Не чини перелюбства”, також наказав: „Не вбивай”. А хоч ти перелюбства не чиниш, а вб’еш, то ти переступник Закону.*

12. Отак говоріть і отак чиніть, як такі, що будете суджені Законом волі.

13. Бо суд немилосердний на того, хто не вчинив милосердя. Милосердя бо ставиться вище за суд.

ВІРА БЕЗ ДОБРИХ ДІЛ — МЕРТВА

14. Яка користь, браття мої, коли хто говорить, що має Віру, але діл не має? Чи може спасті його Віра?

15. Коли ж брат чи сестра будуть нагі, і позбавлені щоденного покорму,

16. а хто-небудь із вас до них скаже: „Ідіть з миром, грійтесь та їжте”, та не дасть їм потрібного тілу, — що ж то поможе?

*Закон — це Божі Заповіді.

17. Так само й Віра, коли діл не має, то мертвава в собі.

18. Але скаже хто-небудь: „Маєш ти Віру, а я маю діла; покажи мені Віру свою без діл твоїх, а я покажу тобі Віру свою від діл моїх”.

19. Чи віруєш ти, що Бог Один? Добре робиш! Та й демони вірують, — і тремтять.

20. Чи хочеш ти знати, о марна людино, що Віра без діл — мертвава?

21. Авраам, батько наш, — чи він не з діл оправданий був, як поклав був на жертівника свого сина Ісака?

22. Чи ти бачиш, що Віра помогла його ділам, і вдосконалилась Віра із діл.

23. І сповнилось Писання, що каже: „Авраам же увірував Богові, і це йому зараховане в праведність, і був названий він другом Божим”.

24. Отож, чи ви бачите, що людина оправдується від діл, а не тільки від Віри?

25. Чи так само і блудниця Раав не з діл оправдалась, коли прийняла посланців, і дорогою іншою випустила?

26. Бо як тіло без духа мертвве, так і Віра без діл — мертвава.

ГАМУЙТЕ СВОГО ЯЗИКА

3. 1. Не ставайте багато-хто, браття мої, учителями, зневажши, що більше осудження приймемо.

2. Бо багато ми всі помиляємося. Коли хто не помиляється в слові, то це муж досконалій, спроможний приборкувати їй усе тіло.

3. От і коням вкладаєм уздечки до рота, щоб корилися нам, і ми всім їхнім тілом керуємо.

4. От і кораблі, хоч які величезні та гнані вітрами жорстокими, проте найменшим стерном направляються, куди хоче стерничий.

5. Так само й язик, — малий член, але хвалиться велими! Ось маленький огонь, а запалює величезного ліса!

6. І язик — то огонь, істота неправости, — так поставлений поміж нашими членами, язик сквернить усе тіло, запалює круг життя, і сам запалюється від геєнни*.

7. Бо всяка природа звірів і пташок, гадів і морських потвор приборкується і приборканана буде природою людською,

8. та не може ніхто із людей язика вгамувати, — він зло безупинне, він повний отруї смертельної.

9. Ним ми благословляємо Бога й Отця, і ним проклинаєм людей, що створені на Божу Подобу.

10. Із тих самих уст виходить благословення й прокляття. Не повинно, браття мої, щоб так це було!

11. Хіба з одного отвору виходить вода солодка й гірка?

12. Хіба може, браття мої, фігове дерево родити оливи, або виноград — фіги? Солодка вода не тече з колонця.*

ДЕ ЗАЗДРІСТЬ ТА СВАРКА, ТАМ БЕЗЛАД

13. Хто мудрий і розумний між вами? Нехай він покаже діла свої в лагідній мудрості добрим поводженням!

14. Коли ж гірку заздрість та сварку ви маєте в серці своєму, то не величайтесь та не говоріть неправди на істину,*—

15. це не мудрість, що (ніби) Зверху походить, але земна, тілесна та демонська.

16. Бо де заздрість та сварка, там безлад та всяка зла річ.

17. А мудрість, що Зверху вона, насамперед чиста, а потім спокійна, лагідна, покірлива, повна милосердя та добрих плодів, бестороння та нелукава.

18. А плід Правди сіється в спокої творцями миру.

*Геєнна огненна — місце вічних мук грішників.

*Солонець — джерело солі.

*Істина — це повна правда.

БОГ ПРОТИВИТЬСЯ ГОРДИМ

4. 1. Звідки війни та свари між вами? Чи не звідси, — від ваших пожадливостей, які в ваших членах воюють?

2. Бажаєте ви — та й не маєте, убиваєте й заздрите — та досягнути не можете, сваритеся та воюєте — та не маєте, бо не прохаєте,

3. прохаєте — та не одержуєте, бо прохаєте на зле, щоб ужити на розкоші свої.

4. Перелюбники та перелюбниці, чи ж ви не знаєте, що дружба зо світом* — то воржнеча супроти Бога? Бо хто хоче бути світові приятелем, той ворогом Божим стається.

5. Чи ви думаєте, що даремно Писання говорить: „Сумує аж до заздрості дух, що в нас пробуває”?

6. Та більшу Благодать дає, через що й промовляє: „Бог противиться гордим, смиренним дає Благодать”*.

ПОКОРЯЙМОСЯ БОГОВІ

7. То ж покоріться Богові та спротивляйтесь дияволові, — то й втече він від вас.

8. Наблизьтесь до Бога, то й Бог наблизиться до вас. Очистьте руки, грішні, та серця освятіть, двоєдушні!

9. Журіться, сумуйте та плачте! Хай обернеться сміх ваш у плач, а радість у сум!

10. Упокоріть перед Господнім лицем, — і Він вас підійме!*

НЕ СУДІТЬ ОДИН ОДНОГО

11. Не обмовляйте, брати, один одного! Бо хто брата свого обмовляє або судить брата, той Закона* обмовляє та судить Закона. А коли ти Закона осуджуєш, то ти не виконавець Закона, але суддя.

*Тут світ — спокуси його, гріхи його.

*Благодать — Дар Святого Духа, ласка Божа.

*Підіймати — прощати.

*Закон — це Божі Заповіді.

12. Один Законодавець і Суддя, що може спасті й погубити. А ти хто такий, що осуджуєш ближнього?

НА ВСЕ БОЖА ВОЛЯ

13. А ну тепер ви, що говорите: „Сьогодні чи завтра ми підем у те чи те місто, і там рік проживемо та будемо торгувати й заробляти”;

14. ви, що не відаєте, що трапиться завтра. Яке ваше життя? Бо це пара, що на хвильку появляється, а потім зникає!

15. Замість того, щоб вам говорити: „Як схоче Господь та будемо живі, то зробимо це або те”.

16. А тепер ви хвалитеся в своїх гордощах, — лиха всяка подібна хвальба!

17. Отож, хто знає, як чинити добро, та не чинить, — той має гріха!

БАГАТСТВО ГНИЛЕ

5. 1. Ану ж тепер ви, багачі, — плачте й ридайте над лихом своїм, що вас має спіткати!

2. Ваше багатство згнило, а ваші вбрання міль поїла!

3. Золото ваше та срібло поіржавіло, а їхня іржа буде свідчити проти вас, і поїсть ваше тіло, немов той огонь! Ви скарби зібрали собі на останні дні!

РОБІТНИКОВІ ПЛАТИТЬ НАЛЕЖНО Й СВОЄЧАСНО

4. Ось голосить заплата, що ви затримали в робітників, які жали на ваших полях, — і голосіння женців досягли ушей Господа Саваота!

5. Ви розкошували на землі й насолоджувались, серця свої* вигодували, немов би на день заколення.

6. Ви Праведного осудили й забили, — Він вам не противився!

*Вираз „серця свої” — це гебраїзм, визначає: самих себе.

БЛАЖЕННИЙ, ХТО ВИТЕРПИТЬ

7. Отож, браття, довготерпіть аж до Приходу Господа! Ось чекає рільник дорогоцінного плоду землі, довготерпить за нього, аж поки одержить дощ ранній та пізній.

8. Довготерпіть же і ви, зміцніть серця ваші, бо наблизився Прихід Господній!

9. Не нарікайте один на одного, браття, щоб вас не осуджено, — он Суддя стоїть перед дверима!

10. Візьміть, браття, Пророків за приклад страждання та довготерпіння, — вони промовляли Господнім Ім'ям!

11. Отож, за блаженних ми маємо тих, хто витерпів. Ви чули про Йовове терпіння та бачили Господній кінець, що „вельми Господь милостивий та щедрий”.

. МОЛИТВА ПРАВЕДНОГО МОГУТНЯ

12. А найперше, браття мої, не кляніться ні Небом, ані землею, і ніякою іншою клятвою! Слово ж ваше хай буде: „Так, так” та „ні, ні”, щоб не впасти вам в осуд.

13. Чи страждає хто з вас? Нехай молиться! Чи тішиться хтось? Хай співає Псалми!

14. Чи хворіє хто з вас? Хай покличе Пресвітерів Церкви і над ним хай помоляться, намастивши його Олівою в Господнє Ім'я,

15. і молитва Віри вздоровить недужого, і Господь його підійме, а коли він гріхи був вчинив, то вони йому простяться.

16. Отже, признавайтесь один перед одним у прогріях, і моліться один за одного, щоб вам уздоровитись. Бо дуже могутня гаряча молитва праведного!

17. Ілля був чоловік, подібний нам пристрастями, і він помолився молитвою, щоб дощу не було, — і дощу не було на землі аж три роки й шість місяців.

18. І він знов помолився, — і дошу дало Небо, а земля уродила свій плід.

НАВЕРТАЙМО ГРИШНИКІВ З БЛУДНОЇ ДОРОГИ

19. Браття мої, — коли хто з-поміж вас заблудить від істини, і його хто наверне,

20. хай знає, що той, хто грішника навернув від його блудної дороги, той душу його спасає від смерті та безліч гріхів покриває.

ІІ. ПРО СОБОРНЕ ПОСЛАННЯ СВ. АПОСТОЛА ЯКОВА

I

АПОСТОЛ ЯКІВ, БРАТ ГОСПОДНІЙ

Соброне Послання Св. Апостола Якова — це одне з найсильніших Послань, і серед них воно ставиться на першому місці. Воно заслуговує великої уваги нашої і через свого Автора — Брата Господнього, найбільше поважаного Апостола, і через свій зміст, — це ніби Мала Євангелія, як звуться воно здавна.

Автором цього найсильнішого Послання був „Яків, раб Бога й Господа Ісуса Христа”, як зазначено на самому початку його (1. 1). Це був Яків, „брат” Господній, один із 70 Апостолів, як свідчить глибока давня церковна традиція.

Богословська наука давно вже встановила, що вираз „брат Господній” треба розуміти, як „зведений брат”, — це син Йосипа Обручника від його першого шлюбу. Сам Йосип Обручник скоро помер, і Пресвята Марія з Сином Ісусом жили в домі його брата Клеопи.

Яків, брат Господній (Гал. 1. 19), був високо-шанований всіма за своє життя, чому й звався Праведним. Історик Євсевій свідчить про нього: „Святий Яків був назорей¹ від утроби своєї матері, — вина й п'янкого напою не пив, і м'яса не їв, і ножиці не торкалися голови його”.² Яків провадив сувере християнське (почасти й юдейське) життя, повно вико-

¹Назорей — чоловік, що жив на взір пізніших монахів.

²Проф. Д. Богдашевський: Опыты по изучению Священного Писания Нового Завѣта. Вип. I, Київ, 190 р., ст. 160.

нуючи Закона, — він об'єднав у собі два Заповіти, Старий і Новий, бо був християнином з юдеїв.

Яків був Апостолом з числа 70 (а не 12-ти), і займав серед них перше місце за своє праведне життя. І він став головою Єрусалимської Церкви, як особа, що зростала в оточенні Ісуса Христа. Коли десь року 51-го по Христі в Єрусалимі зібрався Апостольський Собор, то власне Яків був його головою (Діяння 15). Апостоли: Яків, Іван і Петро були найбільше поважаною апостольською трійцею, і на першому місці їх стояв Яків. Єрусалимська Церква — це Мати всіх інших Церков, і її гаряче любив Апостол Яків. І власне Якова обрали першим Єрусалимським Єпископом. Через це власне йому належить честь зватися Єпископом Єпископів.

Від Апостола Якова дійшла й перша, найдавніша Літургія, з якої, власне, пізніше повстали інші Літургії.

II. СОБОРНЕ ПОСЛАННЯ СВ. АПОСТОЛА ЯКОВА

Послання Апостола Якова зветься Соборним Посланням, *Katholike Epistole*. Що це визначає „Соборне” Послання?

Апостол Яків був Єпископом не тільки Єрусалимської Церкви, але й юдео-християнських Церков поза Палестиною, тому його Соборне Послання — це Послання до всіх християн тодішнього християнського світу, а головно: Антіохії, Сирії та Кілікії. Слово „соборний” визначає: загальний, до всіх. Це Послання, адресоване до всіх християн, бо Послання Святого Апостола Павла адресовані до мешканців окремих міст або до окремих осіб.

Апостол Яків адресує своє Послання (Листа) „дванадцятьом племенам, які в Розпорошенні” (1. 1). Цебто, — християнам з юдеїв усіх 12-ти племен, головно до тих, що були поза Палестиною, в Зайорданні: Дамаску, Сирії та в інших країнах (Діяння 9. 1).

Було ще інше пояснення назви слова „соборний”, — ніби воно виходило від Апостольського Собору в Єрусалимі, що іх автором був цей Собор.*

Але це пояснення тепер не приймається, — це було Послання до всіх Церков тодішнього світу.

Коли саме написане Соборне Послання Якова, трудно встановити. Але багато вчених твердять, що воно написане ще до Апостольського Собору в Єрусалимі 51 року (Собор описаний в Діях 15). І тому Послання Якова друкується в Новому Заповіті на першому місці, зараз по Діях Апостольських.³

III.

ЗМІСТ СОБОРНОГО ПОСЛАННЯ АПОСТОЛА ЯКОВА

Зміст Соборного Послання Св. Апостола Якова, — це поради, як жити на цьому світі. Поради найголовніші, але подані вони просто, так що іх легко зрозуміє кожен, хто їх читає чи слухає. Апостол Яків усією душою сприйняв Христову nauку, не відкидаючи головного і з Закону старозавітнього, і подав свою nauку для чеснотного життя.

Послання Якова — це Слово Єрусалимського Єпископа до всіх своїх Церков. Слово тверде й голосне, часто в наказовій формі, бо глибоко переконаний, що тільки так і належить жити, як він навчає.

Апостол Яків зветься Апостолом Божої Правди, бо її він ставить на перше місце християнського чеснотного життя. Його nauка — практичні моральні вказівки, як жити на світі. Послання дуже просте, але глибоке в своїй простоті.

Часом Апостол Яків говорить суворо, як давній старозавітній Пророк. Часом чується в ньому голос Нагорної Проповіді Христової. Ось тому здавна вже Яковове Послання зветься Малою Євангелією.

*Проф. М. Д. Муретовъ, див. „Богословський Вѣстникъ“ 1904 р. кн. 9 ст. 151.

³ Проф. Д. Богдашевский, там само, ст. 170 твердить, що це Послання написане по 58 році по Христі.

Соціальна наука Апостола Якова дуже широка, — глибока оборона бідних, а ставлення до багачів, які використовують бідних, дуже суворе.

На перше місце спасіння людини Апостол Яків ставить діла її, а сама Віра не спасає. Це Яків голосно заявив: „Віра без діл — мертвав!” (2. 26). Саме слово „діла” вживається в цьому коротенькому Посланні 13 раз (а „Віра” — 12 раз). Сама Віра не спасає людину (2. 17).

Так, Віра має першорядне значення, вона підвалина нашого спасіння. Але сама Віра не спасає, — до неї потрібні діла. Людина стає праведною через чеснотні добре діла свої, і мусить виконувати все головне із Божих Заповідей. І до цього додає: „Хто всього Закона виконує, а згрішить в одному, той винним у всьому стає” (2. 10). Це глибока вказівка для досконалості праведності!

Навчання, що „Віра без діл мертвав” (2. 26), кинуло на Апостола Якова всіх Протестантів. Лютер († 1546) голосно заявив, що Яковове Послання — це „солом'яна Євангелія”. І всі протестанти й тепер виступають проти цього, а Яковове Послання вміщують уже по Посланнях Павлових. Але пізніше високо була поставлена вся наука Апостола Якова, і воно й тепер зветься „Малою Євангелією”. Для правдиво віруючого це Послання — підручник для життя на цьому світі.

Соборне Послання Якова писане прекрасною класичною грецькою мовою. Грецька мова цього Послання найкраща за все, що маємо в Новому й Старому Заповітах.

Тодішня Палестина, і навіть Юдея були двомовні, і добре знали й грецьку мову, — Апостол Яків з дитячих літ говорив по-грецьки, і зінав її досконало.

І взагалі мова Послання така проста, що й дитина легко зрозуміє його. А разом з тим, — це полум'яна мова старозавітнього Пророка, що кличе до Бога й звіщає Його вічну Правду.

IV. СМЕРТЬ АПОСТОЛА ЯКОВА

Апостол Яків, як брат Господній, користався великою пошаною, і своєю чеснотною науковою навертав за собою нових прихильників Християнства. Це було грізне для жидівських провідників, і вони його таки вбили. Як і Диякона Стефана, Апостола Якова жиди скопили й побили камінням, десь року 62 чи 63-го по Христі.

Жидівський давній історик Йосип Флавій подає, що Первосвященик Анан, саддукей, людина жорстока, „уважаючи, що час, коли помер Фест, дуже відповідний, а Альбин був ще в дорозі, скликав суддів на збір, і поставив ім на суд Якова, брата того Ісуса, що звав Себе Христом, а деякими іншими, зробивши на них доноса, що вони руйнують Закона. І суд віддав іх усіх на каменування”.⁴

А в другому місці засвідчується, що Яків Праведний був скинений з даху, і на смерть забитий камінем сукновала”.⁵

Такою мученичою смертю помер Апостол Яків, Апостол Правди Божої, життям заплативши за свою гарячу науку, як треба жити на світі. Церква святкує його пам'ять 23 жовтня щороку.

Про Апостола Якова Східні Патріархи навчають: „Ніякий інший християнський народ, ніякий інший загал не може похвалитися таким Святым, як Апостол Яків!”

По смерті Апостола Якова Єпископом Єрусалимським став його брат Симеон.

Удавнуину Соборне Послання Якова читалося дуже часто по всіх Православних Церквах, як наука, як треба жити на світі.

Перевидаємо його й тепер, — з тією саме ціллю: наука, як треба жити на світі, щоб росла Правда Божа, а всі люди були щасливі.

⁴ „Історія” П. 23. Д Богдашевській, ст. 170.

⁵ „Історія” 2. 1. 5. Д. Богдашевській, ст. 155.

Текст Послання, якового подаю тут, це мій переклад з грецької мови.

† Іларіон

УСЕ ПОТРІБНЕ ПРОСІМ У ОТЦЯ НАШОГО
НЕБЕСНОГО

(Євангелія від Матвія 10. 7-12).

Просіть — і буде вам дано, шукайте — і знайдете, стукайте — і відчинять вам.

Бо кожен, хто просить — одержує, хто шукає, — знаходить, а хто стукає — відчиняє йому.

Чи ж то серед вас є людина, що подасть своєму синові каменя, коли хліба проситиме він?

Або коли риби проситиме він, то подасть йому гадину?

Тож як ви, бувши злі, потрапите добрі дари своїм дітям давати, — скільки ж більше Отець ваш Небесний подасть добра тим, хто проситиме в Нього?

Тож усе, що ви тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви. Бо в цьому Закон і Пророки.

МОЛИТВА

БОЖЕ ВЕЛИКИЙ

*Боже великий, єдиний,
Нам Україну храни,
Волі і світу промінням
Ти її осіни.*

*Світлом науки і знання
Нас усіх просвіти,
В чистій любові до краю
Ти нас, Боже, зрости.*

*Молимось, Боже єдиний:
Нам Україну храни,
Всі свої ласки, щедроти,
Ти на люд наш зверни!*

*Дай йому волю, дай долю,
Дай доброго світа,
Щастя дай, Боже, народу
І многі, многі літа.*

